הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר קורבנות

כסף משנה על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-קרבן-פסח/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611162349v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ד 6
הלכה ה 6
הלכה ו 6
הלכה ז 6
הלכה ח 6
הלכה ט 7
הלכה יא 7
הלכה יב 7
הלכה יג 7
הלכה טו 7
הלכה טז 8
הלכה יז 8
הלכה יח 8
הלכה יט 8
הלכה כ 8
פרק ב 9
הלכה א 9
הלכה ב 9
הלכה ג 9
הלכה ד 9
הלכה ה 10
הלכה ו 10
הלכה ז 11
הלכה י 11
הלכה יא 11
הלכה יב 12
הלכה יג 12
הלכה יד 13
הלכה טו 13
פרק ג 13
הלכה א 13
הלכה ב 14
הלכה ג 14
הלכה ו 15
הלכה ח 15
הלכה ט 15
פרק ד 16
הלכה א 16
הלכה ב 16
הלכה ג 17
הלכה ד 17
הלכה ה 17
הלכה ו 18
הלכה ז 20
הלכה ח 20
הלכה ט 20
הלכה י 20
פרק ה 20
הלכה א 20
הלכה ב 20
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה ה 22
הלכה ו 22
הלכה ז 22
הלכה ח 23
הלכה ט 23
פרק ו 24

הלכה א 24
הלכה ב 25
הלכה ג 26
הלכה ד 26
הלכה ה 26
הלכה ו 26
הלכה ז 28
הלכה ח 28
הלכה ט 28
הלכה י 29
הלכה יא 29
הלכה יב 29
הלכה יג 29
פרק ז 30
הלכה א 30
הלכה ב 30
הלכה ג 30
הלכה ד 30
הלכה ה 30
הלכה ו 31
הלכה ז 31
הלכה ח 31
הלכה ט 31
פרק ח 32
הלכה ב 32
הלכה ג 32
הלכה ד 32
הלכה ה 33
הלכה ו 33
הלכה ז 33
הלכה ח 33
הלכה ט 33
הלכה י 34
הלכה יד 34
הלכה טו 35
פרק ט 35
הלכה א 35
הלכה ב 36
הלכה ג 36
הלכה ד 37
הלכה ה 37
הלכה ו 37
הלכה ז 38
הלכה ח 38
הלכה ט 39
פרק י 39
הלכה ב 39
הלכה ג 39
הלכה ד 39
הלכה ה 39
הלכה ו 39
הלכה ז 39
הלכה ט 40
הלכה י 40
הלכה יא 40
הלכה יב 41
הלכה יג 41
הלכה יד 41
הלכה טו 41

פרק א

הלכה א

מצות עשה לשחוט הפסח בי"ד לחדש ניסן וכו' עד זכר בן שנה. מבואר בכתוב פרשת בוא אל פרעה.

ומ"ש ואחד האיש ואחד האשה חייבים במצוה זו. בפסחים פ' האשה (דף צ"א:) פלוגתא דתנאי ולענין פסח ראשון פסק כר' יהודה ור' יוסי לגבי ר"ש ולענין פסח שני פסק בפ"ב כר' יוסי, ומה שיש לדקדק עליו ממ"ש בפ"ה אכתוב שם. ואע"ג דבפ"ק דסנהדרין (דף י"ב:) אמרינן דחזקיה המלך ביקש רחמים על עצמו וסבר בסוף דנשים בראשון רשות משום ר"ש אמרו לה אבל לר' יוסי ור' יהודה דהלכה כוותייהו שביקש חזקיה רחמים על עצמו לא מפני כך היה אלא מפני שעיבר ניסן בניסן:

הלכה ב

מי שביטל מצוה זו בזדון וכו' ה"ז חייב כרת. מפורש בתורה בפרשת בהעלותך ויתבאר בפרק חמישי:

הלכה ג

אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה וכו'. הכי משמע במתני' פ' תמיד נשחט (פסחים דף ס"ד).

ומ"ש אף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבים את הפסח בבמת יחיד. במגילה (דף ט':) ואיתא נמי בסוף זבחים (דף קי"ז וקי"ח).

ומ"ש וכל המקריב את הפסח בבמת יחיד לוקה וכו'. פרק בתרא דזבחים (דף קי"ד:) ר"ש אומר מנין לזובח פסח בשעת איסור הבמות שהוא בל"ת שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח יכול אף בשעת היתר הבמות כן ת"ל באחד שעריך לא אמרתי לך אלא בשעה שכל ישראל נכנסים בשער אחד אימת אילימא אחר חצות כרת נמי מיחייב אלא לאו קודם חצות לעולם לאחר חצות ובשעת היתר הבמות קאי והא בשעת איסור הבמות קאמר איסור במה לו היתר במה לחבירו. ופירש"י איסור במה לו לקרבן זה היתר במה לחבירו לעולה ושלמים וכו'. וסיפא ה"ק יכול אף בשעה שהוא מותר בבמה (כן) כגון קודם חצות שהוא לשלמים ת"ל וכו'. בשער אחד בבמה גדולה לשחוט פסחיהם. וכתב ה"ר אברהם בנו של רבינו בהדיא איפריש בגמרא דאם הקדישן בשעת היתר במות והקריבן בשעת היתר במות פטור מכלום וכל הקדשים אמרינן ל"ש קרבנות הצבור או קרבן יחיד ולולא שכתב בפסח לא תוכל לזבוח לא היה בו בשעת היתר במות אפילו לאו והיינו דאתא ר"ש בברייתא לאשמעינן דפסח בלחוד חייב עליה לאו ולא פליגי רבנן בפסח כלל עכ"ל.

ובפסחים פ' האשה (דף צ"א) מייתי האי ברייתא דר"ש ומשמע שם דר' יהודה ור' יוסי ס"ל הכי:

הלכה ד

שחיטת הפסח אחר חצות וכו' ואם שחטו אחר חצות קודם תמיד של בין הערבים כשר וכו' עד ואם נזרק דם הפסח קודם דם התמיד כשר. משנה בפרק תמיד נשחט (פסחים דף ס"א).

ומ"ש אחר שמקטירים קטרת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות. בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נ"ט) פלוגתא דברייתות ופסק כברייתא דקתני הכי משום דמשמע התם דמסתבר טעמא:

הלכה ה

השוחט את הפסח בזמנו וכו' עד ה"ז לוקה. משנה בפרק תמיד נשחט (פסחים דף ס"ג).

ומ"ש והפסח כשר. הכי משמע התם מדקתני ה"ז עובר בלא תעשה ולא קתני ה"ז פסול והכי איתא בתוספתא פ"ג ובירושלמי מפרש דזבח קרייה רחמנא:

הלכה ו

דם הפסח טעון שפיכה כנגד היסוד. בפרק האשה (דף פ"ט) אמרינן דפסח בשפיכה דהיינו בנחת מן המזרק לקיר המזבח דנפקא לן בפרק בית שמאי מתן דם דפסח מודם זבחיך ישפך. ואף על גב דבפרק תמיד נשחט (פסחים דף ס"ד) תנן זורקו זריקה אחת נגד היסוד פסק כרבינו דהוי בשפיכה משום דבסוף פסחים (דף קכ"א) אמרינן דבין ר' ישמעאל ובין ר' עקיבא סברי דדם פסח בשפיכה ובסיפרי פ' קרח אמרינן דר' יאשיהו ור' יצחק סברי דפסח ומעשר בשפיכה:

ואחר ששופכים דמו וכו'. משנה בפרק תמיד נשחט (פסחים דף ס"ד:):

ומ"ש ומקטיר אותם חלבים וכל זבח וזבח לבדו. שם. גבי פסח מעוכין והקטירו שלא יערב חלביו של זה בשל זה.

ומ"ש ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו. בסוף פרק תמיד נשחט:

הלכה ז

המניח אימורים ולא הקטירם עד שלנו וכו'. במכילתא פרשת משפטים לא ילין חלב חגי עד (ה) בקר בא הכתוב ללמדך על החלבים שהן נפסלין בלינה:

הלכה ח

ומקטירים חלבי פסחים כל הלילה וכו'. בפ' תמיד נשחט (פסחים דף נ"ט):

הלכה ט

הפסח נשחט בשלש כתות וכו'. משנה בפ' תמיד נשחט (פסחים דף ס"ד):

ומ"ש ואין פחות מל' בני אדם בכל כת וכת היו הכל נ' נכנסים בתחלה ל' וכו'. שם א"ר יצחק אין הפסח נשחט אלא בשלש כתות של שלשים שלשים בני אדם מ"ט קהל ועדה וישראל מספקא לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה הילכך בעינן שלש כתות של שלשים שלשים בני אדם דאי בבת אחת הא איכא ואי בזה אחר זה הא איכא הילכך בחמשין נמי סגי דעייל תלתין [ועבדי עיילי עשרה] ונפקי עשרה ועיילי עשרה ונפקי עשרה:

הלכה יא

ומ"ש ואם שחטו כולן בבת אחת כשר. הכי משמע דר' יצחק לאו לאיפסולי אמר דאם כן הל"ל הכי פסח שנשחט בפחות משלש כתות פסול:

כיצד נשחט נכנסה הכת הראשונה וכו' עד ומעולם לא שלשו. משנה שם:

הלכה יב

על כל קריאה וקריאה תוקעים שלש תקיעות. שם במשנה נכנסה כת ראשונה וכו' נעלו דלתות העזרה תקעו והריעו ותקעו שחט ישראל וכו'. ואמאי דתנן קראו את ההלל. פירש"י כשמתחילין לשחוט מתחילים לקרות.

ומה שכתב שהקוראים היו לויים. בתוספתא פ"ד לויים על דוכנן קוראים את ההלל.

ומ"ש הואיל ואין לו נסכים וכו'. שם בירושלמי:

הלכה יג

הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם מזרקי כסף ומזרקי זהב וכו' עד כנגד היסוד. משנה בפ' תמיד נשחט שם:

הלכה טו

(יד-טו) **ומ"ש כדי שיתעסקו רבים במצוה**. שם בגמ' יהיב טעמא משום ברב עם הדרת מלך.

ומה שכתב ומקבל מזרק אחד מלא ואח"כ מחזיר את הריקן. שם בגמרא יהיב טעמא משום דאין מעבירין על המצות.

ומה שכתב ותולין ומפשיטין את כולו נראה שכתב כן לאפוקי מר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא דאמר בתוספתא פ"ד י"ד שחל להיות בשבת לא היה מפשיט אלא עד מקום חזה.

ומ"ש ממחה את קרביו. ברי"פ אלו דברים (פסחים דף ס"ה:) תנן דמיחוי קרביו דוחה את השבת ובגמרא (דף ס"ח) מאי מיחוי קרביו רב הונא אמר שמועכן בסכין רב חייא

בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא דסכינא שירקא דמעייא ליחה האדוקה במעים שיוצאה מהם בדוחק בסכין. ופרש"י דטעמא דמיחוי קרביו דוחה שבת כדי שלא יסריחו.

ומ"ש ומוציא את האמורים וכו'. שם במשנה קרעו והוציאו את אימוריו ונתנם במגס והקטירם ע"ג המזבח.

ומ"ש ומולחין. היינו מדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח.

ומ"ש וכיצד תולין ומפשיטין וכו' עד ורוחצין את העזרה בשבת. שם במשנה:

הלכה טז

ומ"ש שאין איסור שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה. שם בגמ' (דף ס"ה) אמרינן דר' נתן סבר שבות שאינה צריכה לא התירו ומשמע דחכמים פליגי עליה ופסק כוותייהו. ועוד דהא תנן בפ' תמיד נשחט שהכהנים היו עושים מעשה ומדיחים את העזרה בשבת ואע"ג דמסיים בה דשלא ברצון חכמים היה איכא למימר מאן חכמים ר' נתן וכיון דרבים פליגי עליה לית הלכתא כוותיה:

הלכה יז

אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו לביתו בשבת וכו'. משנה שם (דף ס"ה):

הלכה יח

שחיטת הפסח וזריקת דמו. משנה וכר"ע פרק אלו דברים.

ומ"ש ואם אפשר לחתוך יבלתו בידו בשבת חותך ואם היתה יבשה חותכה אפילו בכלי. שם בגמ' (דף ס"ח:) ובסוף עירובין (דף ק"ג).

ומ"ש וכן צלייתו והדחת קרביו אינם דוחים. משנה בפ' אלו דברים שם:

הלכה יט

שכח ולא הביא סכין לא יביאנה בשבת אלא נותנה בין קרני הכבש או בצמרו וכו' עד ואינו חושש. שם (דף ס"ו).

ומה שכתב הואיל וקבוע לו זמן מותר להקדישו בשבת וכו'. פירש רש"י חובות הקבוע להם זמן לבו ביום ש"ד דהואיל ונשחטים היום יכול להקדישן היום:

הלכה כ

השוחט את הפסח ונמצא בעל מום או טריפה וכו'. מתבאר קצת במשנה סוף פרק אלו דברים:

פרק ב

הלכה א

אין שוחטין את הפסח אלא למנויו וכו'. בפרק תמיד נשחט (פסחים דף ס"א):

הלכה ב

יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו וכו'. בפ' האשה (דף צ"א) תנן אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר' יהודה ר' יוסי מתיר ואפי' חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית אין שוחטים עליהם. ובגמ' ת"ר מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאכלו שוחטים עליו עשרה ואין יכולים לאכלו אין שוחטין עליהם וידוע דהלכה כר' יוסי.

ומ"ש ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד וכו'. קשה מאחר שפסק כר' יוסי מאי האי דקאמר שלא ישחט לכתחלה על היחיד דר' יוסי אפי' לכתחלה מתיר. ותירץ ה"ר אברהם בנו של רבינו שלא כתב בפירוש אין שוחטין לכתחלה אלא דרך זירוז שמשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד ולא סמך בזה אלא על הכתוב שהביא יעשו אותו והוא הכתוב האמור בפסח ראשון כל עדת ישראל יעשו אותו עכ"ל. ואני אומר דאכתי קושיין לא מיתרצא שאם רבי יוסי מתיר לכתחלה ולא הצריך לזרז ולא דרש הפסוק לכך מנין לו לרבינו לחוש דבר שלא אמרו ר' יוסי. אבל התירוץ הנכון הוא שדברי רבינו מבוארים בפ' מי שהיה (דף צ"ה) דקאמר ורבנן האי יעשו אותו מאי עבדי ליה מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן. ומשמע לרבינו דכר' יוסי אתיא דאילו לר' יהודה מאי כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן הא אמר דאין שוחטין על היחיד כלל:

הלכה ג

אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול וכו' אפילו חבורה של מאה וכו'. משנה כתבתיה בסמוך אפי' חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית אין שוחטין עליהם. ומפרש רבינו דבעינן שלא יהא בהם אפילו אחד שאינו יכול כזית אף על פי שרש"י לא פירש כן:

הלכה ד

אין עושין חבורה נשים ועבדים וכו'. משנה וגמרא שם.

ומ"ש אבל עושים חבורה כולה נשים אפי' בפסח שני. שם פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כר' יוסי.

ומ"ש או כולם עבדים. היינו מדקי"ל שעבד שוה לאשה במצות.

ומ"ש ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה וכו'. בס"פ לולב הגזול (סוכה דף מ"ב) קטן שיכול לאכול כזית צלי שוחטים עליו את הפסח שנאמר איש לפי אכלו. ופירש"י שוחטים עליו את הפסח ממנין אותו על בני החבורה ואי לא לא דכתיב איש לפי אכלו תכוסו הראוי לאכילה.

ומ"ש רבינו שאינן בני דעת. ק"ל דטפי הוה עדיף למעוטי מדכתיב בפסח איש. ולטעם שנתן רבינו קשה מהי תיתי לן דבעינן בשחיטת פסח שיהא בן דעת. וי"ל דמאיש לא משמע ליה למעוטי קטן דא"כ הוה ממעט אף מלהמנות עם בני החבורה ומדתניא שוחטים עליו את הפסח משמע דס"ל לגמרא דהאי איש לאו למעוטי קטן אתא. ומ"ש שאינם בני דעת. אפשר דטעמא משום דמי שאין בו דעת אין הקדשו הקדש. ואפשר לומר דה"ק דוקא בשאינם בני דעת כלומר דוקא בשלא הגיעו לעונת הנדרים אבל אם הם בני דעת כלומר שהגיעו לעונת הנדרים שהקדשן הקדש ש"ד.

ומ"ש ואין עושין חבורה כולה חולים או זקנים או אוננים אע"פ שהם יכולים לאכול וכו'. שם במשנה ועל כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמם כדי שלא יביאו את הפסח לידי פיסול:

וכן אין עושים חבורה כולה גרים וכו'. מימרא בגמרא שם, ופירש"י ידקדקו משום שאינם בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם:

הלכה ה

שחטו שלא למנוייו וכו' עד כאילו לא חישב עליהם. משנה בפרק תמיד נשחט (פסחים דף ס"א):

הלכה ו

ומ"ש שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול וכו'. שם אפלוגתא דרבה ורב חסדא אמר רבה מנא אמינא לה דתניא יכול יפסל בני חבורה הבאים עמו וכו' ורב חסדא אדרבה לאידך גיסא ת"ל וכל ערל כולה ערלה פסלה מקצתה לא פסלה אבל זריקה אפי' מקצתה נמי פסלה וכ"ת מאי וכו' חומריה דזריקה דלא מיקבע פיגול אלא בזריקה. ומאחר שרבינו פסק בסמוך כרב חסדא ממילא משמע דנקטינן דמקצת זריקה פסלה וא"כ שחט למולין וזרק לשם מולין וערלים פסול:

והראב"ד כתב א"א הא דלא כהלכתא וכו'. וטעמו משום דאיתא בגמרא עלה דההיא מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי וכל ערל כולה משמע דילמא וכו' משמע כל דהוא ערלה כתב רחמנא זאת דעד דאיכא כולה ערלה לא פסלה ל"ש בשחיטה ל"ש בזריקה אלא אמר רב אשי רב חסדא ורבא בהאי קרא קא מיפלגי ונרצה לו לכפר עליו וכו' ומשמע להראב"ד דלקושטא קאמר הכי רב אשי. ויש לתמוה דהא לא אמר הכי אלא בדרך דילמא והיאך כתב דרב אשי קא פסיק מקצת ערלה לא פסלה, ורבינו משמע ליה דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה לסתם גמרא אליבא דרב חסדא משום מאי דמספקא לרב אשי ועוד דלמאי דאוקים רב אשי פלוגתייהו אקשינן דרב חסדא אדרב חסדא ושני בדוחק הילכך אוקמתא קמייתא עדיפא.

ומה שכתב שחטו למולים שיתכפרו בו ערלים פסול. שם פלוגתא (דרבא) [דרבה] ורב חסדא ופסק כרב חסדא.

ומה שכתב שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר וכו'. ברייתא בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ח:). מצאתי כתוב וה"ה אם זרק דמו שלא לאוכליו כשר דאין דין מחשבת אוכלין אלא בשחיטה בלבד ריש פירקא קמא דזבחים קאמר מה לשחיטה שכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח:

הלכה ז

מי שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה וכו'. שם:

הלכה י

(ח-י) **שוחט אדם ע"י בנו ובתו הקטנים וכו' עד ואינם יוצאים אלא בשל עצמן**. ברייתא וגמ' בפ האשה (דף פ"ח):

הלכה יא

האשה שהיא בבית בעל וכו' עד בשע שחיטה. משנה ר"פ האשה (ד פ"ז) בזמן שהיא בבית בעלה שח עליה בעלה ושחט עליה אבי תאכל משל בעלה הלכה רג הראשון לעשות בבית אביה שח עליה אביה ושחט עליה בעל תאכל במקום שהיא רוצה ובגמר ורמינהי אשה רגל הראשון אוכל משל אביה מכאן ואילך רוצ אוכלת משל אביה רוצה מש בעלה ל"ק כאן בשרדופה ליל כאן בשאינה רדופה ומשמע דה" ברייתא ברדופה ולפיכך רג הראשון משל אביה מכאן ואיל ממקום שתרצה ומתני' בשאינ רדופה הילכך רגל ראשון ממקו שתרצה מכאן ואילך משל בעל וכן פירש"י. והשתא איכא למתם על רבינו שכתב היתה נחפז דהיינו רדופה דברייתא והשמי דין אינה רדופה דמתניתין דרג הראשון תאכל ממקום שתרצה ונ"ל שסובר שרוב הבנות ד רדופות ללכת לבית אביהן

ברג הראשון וזהו שכתבו כדרך הבנו ומשום דאינה רדופה לא שכיח לא חש רבינו לכתבו. ועוד אפש שסמך על דאיכא למילפה מד רדופה דכיון דרדופה רגל הראש משל אביה ממילא משמע דשאינ רדופה רגל הראשון ממקו שתרצה וכיון דברדופה שא רגלים ממקום שתרצה ממיל משמע דבשאינה רדופה מש בעלה:

וכן יתום ששחטו על אפוטרופוסים וכו'. שם

במשנה ומ"ש בד"א ביתום קטן אבל גדו נעשה כממנה עצמו על שני פסחים וכו' עד אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון. בירושלמי פרק האשה:

הלכה יב

עבד של שני שותפים וכו'. בפ' האשה שם תנן עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהם ורמינן עלה מדתניא רצה מזה אוכל רצה מזה אוכל ושני במתני' בדקפדי אהדדי ברייתא דלא קפדי אהדדי. ופירש רש"י דקפדי אהדדי שני הבעלים ואינם רוצים להנות זה מזה. ורבינו מפרש דקפדי זה על זה שלא יגנבנו כלומר וחושש זה שאם יאכל אצל חבירו ימשיך לב העבד אליו ויגנבנו:

הלכה יג

מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. שם (דף פ"ז) תנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ובגמ' (דף פ"ח) משל רבו הוא דלא יאכל אבל משל עצמו יאכל והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו ל"ק כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה בש"א וכו' כופין את רבו ועושה אותו בן חורין חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. ופרש"י כמשנה ראשונה קודם שחזרו ב"ה לא יאכל משל עצמו מפני שאין חלק עבדות נמשך אחר דעתו. במשנה אחרונה הואיל ובידנו לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו. ולפי זה יש לתמוה על רבינו שפסק כמשנה ראשונה וכבר השיגו הראב"ד. ואפשר לומר שרבינו מפרש דלמשנה ראשונה יאכל משל עצמו שמאחר שצד חירות ניכר לעצמו שהרי עובד את עצמו יום אחד צד עבדות נגרר אחריו ואוכל משל עצמו אבל למשנה אחרונה שלא עשו לו תקנה לעבוד את עצמו יום אחד אין צד חירות ניכר הלכך אין צד עבדות נמשך אחריו וכיון שכן לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו. ורבינו כתב בפיהמ"ש כלשון הזה ואמרו לא יאכל משל רבו וכמו כן לא יאכל משל עצמו לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין. ומ"ש בכאן לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל זהו דעת האומר מניחין עבד חציו בן חורין עכ"ל. ואין דבריו מובנים לי דמה טעם לומר שמפני

שאין מניחין עבד חציו בן חורין שאם אירע שהניחוהו שלא יאכל כלל כיון שמן הדין אוכל הוא ואין לומר דה"ק כיון שאין מניחין אותו נמצא שמי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו אוכל כלל לפי שאינו נמצא ומי שאינו נמצא אינו אוכל כלל דא"כ למה לו לכתוב זה בחיבור דנראה דיש נפקותא בזה לענין אכילת פסח דלא יאכל כלל אם היה נמצא וזה אינו שאם היה נמצא למה יגרע מלאכול משל עצמו. ואפשר לומר דה"ק דלמשנה ראשונה שתקנו שיעבוד את עצמו יום אחד תקנו ג"כ שיאכל משל עצמו אע"ג דמדינא אינו אוכל לא משלו ולא משל עצמו ולמשנה אחרונה ביטלו כל מה שתיקנו הילכך לא יאכל כלל. אחר שכתבתי זה מצאתי כתוב שנשאל ה"ר אברהם בנו על זה שנראה שרבינו פה פוסק כמשנה ראשונה והשיב לדברי המשנה ראשונה עבדינן ליה תקנה להוציאו מחיובו ומפני זה אוכל משל עצמו ולדברי משנה אחרונה אע"פ שזו היא תקנתו להוציאו י"ח לא עבדינן ליה תקנה שמא יהיה זה גורם לעיכוב שחרורו אלא אומרים לרבו זה אינו אוכל משלך דלא קרינן ביה עבד איש ולא משל עצמו שאינה תקנה גמורה אלא מהר ושחררו כדי שלא ימנע מן המצוה ולפיכך נתן טעם עד שיעשה בן חורין אבל למשנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עבדינן ליה תקנה במצות שהוא חייב בהן מספק מד"ס דאילו מן התורה פטור כדדייק רבינו ממתני' בפ"ק דחגיגה (דף ד') והא דקאמר התם הכל חייבים בראיה לאיתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין דחויה היא מקמי הא דרבינא עכ"ל. וע"פ זה יתבארו דברי רבינו שבפירוש המשנה:

הלכה יד

עד כמה נמנין על הפסח וכו' עד שהרי נשחט עליו. משנה בפרק האשה (דף פ"ט):
נמנו עליו וחזרו אחרים ונמנו עליו וכו'. בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ח:):

הלכה טו

הממנה אחרים עמו על חלקו וכו'. משנה בפרק האשה (דף פ"ט:).
ומ"ש וכן בני חבורה שהיה אחד מהן גרגרן וכו'. ברייתא שם:

פרק ג

הלכה א

האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח וכו'. משנה וגמ' בפ' האשה (דף פ"ח:).
ומ"ש הלך ושחט גדי וטלה וכו'. שם במשנה שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון ובגמרא והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד מתני' במלך ומלכה והתניא וכו' מעשה במלך ומלכה וכו' אמר ר"ג מלך ומלכה דדעתן קלה עליהם יאכלו מן הראשון אנו לא נאכל לא

מן הראשון ולא מן השני. ופירש"י אין נמנין על שני פסחים כאחד לאכול בשעת אכילה מאחד מהם שירצה דאין ברירה וכי בעי למיכל מהאי דילמא בשעת שחיטה לא הוה דעתיה עילויה הילכך לא אכיל וזה שהמנה את רבו על שני פסחים ורבו סמך עליו היאך יאכל מן הראשון. במלך ומלכה שתלויים על עבדיהם ואין מקפידים על סעודתם אם גדיים אם טלאים הילכך אין כאן דין ברירה דתרוייהו ניחא ליה לפיכך יאכל מן הראשון דכיון דליכא קפידא יצא בראשון י"ח ואידך בכדי נשחט וכו' שדעתן קלה כדאמרן שאין מקפידים אם גדי אם טלה. ורבינו נראה שמפרש טעמא דמלך ומלכה משום שלום מלכות והיינו שדעתו קלה עליהם ומשמע לי דהיינו לומר שאם נאמר למלך שלא יאכל כלל יכעוס על עבדו ויהרגהו או שמא יכעוס על החכמים שאמרו דלא יאכל כלל משום דאין ברירה שיעלה על דעתו של מלך דיש ברירה מן הדין אלא שלהקניטו אמרו כן. ודברי רבינו בפירוש המשנה אינם מובנים לי:

הלכה ב

האומר לשלוחו צא ושחוט עלי את הפסח וכו'. משנה וגמרא בפ' האשה (דף פ"ח). **ומ"ש ואם שכח השולח קודם שיזרק הדם חייבים לעשות פסח שני שכח אחר שנזרק הדם פטור מלעשות פסח שני**. שם במשנה שכח רבו מה אמר לו שניהם יצאו לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני ובגמ' אמר אביי ל"ש אלא ששכח אחר זריקה דבעידנא דאיזדרק דם הוי חזי לאכילה אבל שכח לפני זריקה וכו' חייבים לעשות פסח שני ואף על גב דאמרינן התם איכא דמתני לה אברייתא דחמשה שנתערבו עורות פסחיהם וכו' ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין לא וכו' פסק רבינו כלישנא קמא שהוא לישנא דסתם גמרא ולא כלישנא דאיכא דמתני ועוד דמאן דמתני אמתניתין עדיף משום דכל שכן אברייתא.

ומה שכתב וכן הדין באומר לעבדו צא ושחוט עלי וקבע לו וכו'. המשנה שנויה שם באומר לעבדו ושינה רבינו וכתבה באומר לשלוחו משום דבזה אין צריך להוסיף על השנוי במשנה ואח"כ כתב הדין דאומר לעבדו כמו שהוא שנוי במשנה וכתב עליה מאי דאתמר עלה בגמרא שלי מה שקנה עבד קנה רבו אמר אביי הולך אצל רועה שרגיל רבו אצלו דניחא ליה בתקנתא דרביה ומקני לה חד מינייהו על מנת שאין לרבו רשות בו. ואע"פ שרבינו בפ"ג מהל' זכייה כתב דלא מהני האי לישנא לשלא יקנה רבו כתב לישנא דגמ' וסמך על מ"ש בפרק הנזכר:

הלכה ג

בני חבורה שאמרו לאחד וכו'. דברים פשוטים הם נלמדים ממה שיתבאר לקמן בסמוך:

הלכה ו

(ד-ו) **חבורה שאבד פסחה וכו' עד אינם אחראים זה לזה.** משנה בפ' מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ח:) ופירש"י אם שלו נשחט ראשון הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו על שלו הם נמנים ושוב אין יכולים להמנות על שלהן ושלהם ישרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלים כולם משלו. ואם שלהם נשחט ראשון הוא אוכל משלו שהרי לא נמנה על שלהם והם אוכלים משלהם שהרי חזרו בהם מן האבוד ומשכו ידיהם ממנו. והם אינם אוכלים עמו שמא שלהם נשחט ראשון ונמשכו מזה. ושלהם יצא לבית השריפה שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנין על השני. ופטורים מפסח שני דממ"נ בראשון נמנו ואכילה לא מעכבא. אמר להם אם איחרתי שחטו עלי. יחיד שהלך לבקשו ואמר לבני חבורה אם איחרתי שחטו עלי והמנוני עמכם והם לא אמרו שחוט עלינו. הוא אוכל עמהם ושלו ישרף דכיון שהמנוהו על שלהם הרי נמשך מן הראשון וחוזר בו משליחותו. ושלו יצא לבית השריפה שמא שלהן נשחט ראשון ונמשך משלו שהרי עשאן שלוחים. ופטור מפסח שני ממ"נ בראשון יצא. אמר להם שחטו עלי אם איחרתי ואמרו לו בקש ושחוט עלינו יאכלו כלם מן הראשון דהם שלוחיו והוא שלוחם. ואם אינו ידוע אי זה נשחט ראשון ישרפו שניהם ופטורין מפסח שני. אינם אחראין זה לזה אין אחריות וטענה זה על זה ואין חוששין איזה נשחט ראשון אלא הם אוכלים משלהם והוא אוכל משלו עכ"ל:

ולפי זה מ"ש רבינו אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו לאו למימרא שאמרו לו ושחוט עלינו דא"כ היינו בבא דאמר להם ואמרו לו ולמה נשתנה דין זה וזהו שמפני כך הוכרח רש"י לפרש והם לא אמרו לו שחוט עלינו. אלא ע"כ לומר דולשחטו ה"פ שנשחטהו אנחנו לא שישחטהו הוא עליהם, ודייקא לישנא דרבינו שלא כתב ולשחטו עליהם:

ומ"ש אע"פ שהיה בלבם וכו' או שהיו שם רמיזות ודברים. נ"ל שלמד כן רבינו מייתורא דמתניתין דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא:

הלכה ח

(ז-ח) **שתי חבורות שנתערבו פסחיהם וכו' עד ונמצא שלא הפסידו כלום.** גם זה משנה שם:

הלכה ט

חמשה שנתערבו עורות פסחיהם וכו' עד סוף הפרק. ברייתא וגמרא בפ' האשה (דף פ"ח פ"ט):

פרק ד

הלכה א

כבר נתבאר בהל' פסולי המוקדשין. פט"ו:

השוחט את הפסח על בני חבורה וכו'. בתוספתא פרק רביעי השוחט את הפסח על בני חבורה ואמר שלא לשמו שחטתיו שורת הדין אינו נאמן ע"כ. ומשמע לרבינו דהיינו דוקא בסתם בני אדם אבל אם הוא מוחזק להם לנאמן סומכים עליו וכדאמרינן בקדושין פ' האומר גבי א"ל ע"א זינתה אשתך. ומדקתני שורת הדין אינו נאמן דייק רבינו שאם רצה שלא להעמיד עצמו על הדין ה"ז משובח:

כתב הראב"ד ה"ז משובח ויביא פסח שני א"א אין כאן שבח וכו'. ובאמת דבר תימה הוא שהרי גם רבינו כתב כן בסוף פ"ג. ואפשר לומר דמאי יביא פסח שני דקאמר הכא שימנה עם אחרים על פסח שני:

הלכה ב

בשר הפסח שנטמא וכו'. משנה פרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ח:) נטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק (את) הדם.

ומה שכתב ואם זרק לא הורצה. שם פלוגתא דחכמים ורבי נתן ופסק כחכמים ואע"ג דרב אמר דמתניתין כרבי נתן לא חש לה רבינו כיון דרבים פליגי עליה ועוד דאמרינן ומאי דוחקיה דרב לאוקמה כרבי נתן ועוד דמאי דאמרינן דדחקיה דא"כ ליתני פסול אינו הכרע דאיכא למימר דאגב סיפא נקט רישא ואף על גב דבתר הכי אמרינן דרב אמר דמתניתין כרבי יהושע כיון דחכמים פליגי עליה כוותייהו נקטינן:

ומה שכתב ואם לא נודע לו עד שנזרק הדם הורצה וכו'. שם (דף פ':) כרבינא דאמר טומאתו בין שוגג בין מזיד הורצה זריקתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה:

נטמאו מקצת האברים וכו'. תוספתא פרק ששי נטמאו חלבים והבשר קיים אם יש כזית לכל אחד ואחד יזרוק ואם לאו לא יזרוק. ומשמע לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד ודוחק:

נטמאו האימורים והבשר קיים וכו'. משנה שם (דף ע"ח:) נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם:

נטמאו הבעלים אחר שנשחט וכו'. משנה שם נטמא (טומאת) הגוף אין הציץ מרצה וכו' שהציץ אינו מרצה על טומאת הגוף נטמא טומאת התהום הציץ מרצה.

ומה שכתב כמו שביארנו בהלכות ביאת המקדש. הוא בפרק [רביעי]:

הלכה ג

הפסח שיצא מירושלים וכו'. משנה פ' כיצד צולין (פסחים דף פ"ב) הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו וישרף בט"ז.

ומ"ש אפי' אם נטמאו או מתו קודם זריקת הדם וכו'. שם בגמ'.

ומ"ש זה הכלל וכו'. ברייתא שם. ומה **שהשוה משכו ידיהם לנטמאו או מתו**. בסוף פרק אלו דברים (פסחים דף ע"ג:).

ומה שכתב לפיכך אם שחטו אחר שנודע שמשכו הבעלים את ידם וכו'. זה פשוט שהרי פיסולו בגופו הוא:

במה דברים אמורים שישרף אם נטמאו הבעלים וכו' אבל אם התחילו כלם ונטמאו מקצתם וכו'. ירושלמי סוף פרק כיצד צולין התחילו אלו ונטמאו אלו זכו טהורים בחלקם של טמאים ולא עוד אלא אפילו התחילו ונטמאו הם זכו טהורים בחלקן של טמאים אבל אם התחילו אלו (ואלו) ונטמא אחד מהם לא זכו טהורים בחלקן (של טמאין):

נטמא שלם או רובו וכו'. משנה פרק כיצד צולין (פסחים דף פ"א:).

ומה שכתב כדי שלא יחשדו אותם וכו' לפיכך אם ישרפוהו בקש או בקנים וכו'. שם (דף פ"ב) פלוגתא דאמוראי ופסק כרבא דאמר מפני החשד. ופירש רש"י שלאחר שריפתם מחזירים מותר העצים לתוך ביתן והרואה חושדן בגונבי עצי המערכה ונהנים מהם. ודע דבגמרא רמי אמתני' ברייתא דקתני דנטמא מיעוטו נמי שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה ומשני דההיא באכסנאי משום דאין לו עצים וצריך טעם למה השמיטו רבינו.

ומה שכתב נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין אותו בחצרותיהן מעצי עצמן וכו'. גם זה שם במשנה:

הלכה ד

המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים וכו'. בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ז:) תנן המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב [וימכר] ויפלו דמיו לנדבה ובגמ' שמע מינה בעלי חיים נדחים ודחוי מעיקרא הוי דיחוי. ומאחר שנתבאר בפרק ג' מהלכות פסולי המוקדשין ופרק ט"ו ממעשה הקרבנות שרבינו פוסק כמאן דאמר אין בעלי חיים נדחים ממילא משמע שיביא בדמיו פסח.

ומ"ש ואם לא נפל בו מום וכו' יביא בדמיו שלמים. הוא מדאמרינן בפרק (שני דשקלים) שמותר פסח יקרב שלמים:

הלכה ה

הפריש פסחו ומת וכו'. משנה שם (דף צ"ח).

ומ"ש ואם היה ממונה עם אביו עליו וכו'. ברייתא שם.
ומ"ש בד"א כשמת אביו אחר חצות י"ד וכו'. שם בגמרא וכאוקימתא דרב אשי:

הלכה ו

מי שאבד פסחו ומצאו וכו'. משנה שם (דף צ"ו) הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים וכן תמורתו אחר שחיטת הפסח יקרב שלמים וכן תמורתו. ופירש"י הפסח שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם שחיטת השני דהיה עומד לפנינו בשעת שחיטה הרי קבעתו שעת שחיטה בשם פסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים לא יקרב עוד הוא עצמו שלמים דאין זה מותר הפסח וכו'. וכן תמורתו אם המיר הוא בו בהמת חולין אח"כ הרי הוא כמוהו אין קרב הוא עצמו שלמים אלא דמיו ואם לאחר שחיטת השני נמצא הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם פסח ולא נדחה בידים ויביא שלמים ויקרב הוא עצמו שלמים. ובגמ' רבה אמר קודם שחיטה ולאחר שחיטה שנינו ר' זירא אמר קודם חצות ולאחר חצות שנינו וכו' כתנאי הפסח שנמצא קודם שחיטה ירעה לאחר שחיטה יקרב ר"א אומר קודם חצות ירעה לאחר חצות יקרב משמע דהלכה כרבה דקאי כת"ק דפליג אר"א ועוד דלקמן בגמ' אמרינן דר"י כרבה ס"ל ואיתא תו בגמ' אמר רבא ל"ש אלא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחויה אתיא ולא קרבה. ופירש"י ל"ש דתמורה קריבה אלא שנמצא אחר שחיטה שאפי' הפסח לא נדחה אבל נמצא קודם שחיטה שהוא עצמו נדחה אע"פ שתמורתו לא נדחית בידים אינה קריבה שהרי מכח קדושה דחויה באה: והשתא מ"ש
רבינו יקריב איזה מהם שירצה לשם פסח הכי משמע מפירוש רש"י במתני' והכי איכא למגמר מדתנן בפ"ד דתמורה (דף כ"ג) המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה והרי שתיהן עומדות אחת מהן תקרב והשנייה תמות אלמא איזו מהם שירצה יקריב וה"ה לפסח.
ומ"ש והשני יקרב שלמים. יש לתמוה עליו שלא הל"ל אלא והשני ירעה עד שיפול בו מום ויביא בדמיו שלמים כמו ששנינו במשנה שכתבתי בסמוך. וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א זה שיבוש אלא ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים עכ ל. ואפשר לדחוק ולומר דאה נ דסבר רבינו שירעה וכו וקיצר בלשונו משום דלא נתכוין אלא ללמד שהשני לא יקרב לשם פסח. ואפשר לומר דרבינו סבר דמתני' דקתני השני ירעה אתיא כמ"ד ב"ח נדחים ומאחר דאיהו ז"ל סבר דאין בעלי חיים נדחים כמו שנתבאר בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין ובפט"ו מקרבנות ממילא משמע שהשני הוא עצמו יקרב שלמים. וא"ת

היאך פסק רבינו דנמצא קודם שחיטתו שתמורתו אינה קריבה אלא תרעה והא אין ב"ח נדחים. וי"ל דלא מטעם ב"ח נדחים פסק רבינו כן אלא מפני שזה השני היה ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים וכיון שלא היתה בו קדושה אחת בלבד קבועה אין בו כח להתפיס תמורתו להקרב וזהו פירוש מכח קדושה דחויה אתיא לדעת רבינו:

כתב הר"י קורקוס ז"ל יש כאן מקום עיון במה שכתב רבינו שיקריב איזה שירצה והוא דעת רבנן פ' שני שעירי (יומא דף ס"ד) ורבי יוסי פליג וסבר יקריב הראשון והקשו שם לרב דאמר שאם מת אחד מהזוג של שני שעירים שהדין הוא שיקח זוג אחר ודעת רב שם שהראשון יקרב והשני ירעה נהי דאין ב"ח נדחין יקריב אי זה שירצה ותירצו דרב סבר כר' יוסי דאמר גבי פסח שהראשון יקריב ורבינו כתב והשני מן השנים שהגריל בסוף ירעה והוא דעת רב שהעמידו כרבי יוסי וכאן פסק כרבנן שאי זה שירצה יקריב וא"כ קשיא דידיה אדידיה. ונראה שדעת רבינו שאע"פ שאמרו שם דרב כר' יוסי לאו למימרא דסבר כוותיה גבי פסח אלא ה"ק כי היכי דרבי יוסי סבר גבי פסח מצוה בראשון מפני שהופרש לשם פסח תחלה כן סובר רב כאן ומיהו אפשר שאפילו רבנן מודו שכיון שלא בא דיחוי אלא מצד חבירו אין לדחותו ומתחלה מ"ד יביא הזוג לא לדחות הראשון שלא נדחה מצדו (אלא יפריש אחר תחתיו) ואינו מביא שנים אלא לקיים מצות הגרלה אבל גבי פסח כיון שאבד והפריש אחר במקומו כשנמצא די לנו שנאמר שנראה ויקריב אי זה שירצה שלא נצריך אותו להקריב השני דוקא וכמו שנראה מדברי רבי עקיבא שאמר הפסח שאבד ונמצא ירעה וכו' וכן מצאתי בירושלמי סוף פרק מי שהיה הפריש פסחו ואבד וכו' אית תנויי תני מצוה להקריב את הראשון ואית תנויי תני מצוה להקריב את השני והטעם שכיון שאבד והפריש אחר מצוה באותו שהפריש כיון שהראשון היה אבוד וזה שמיעט רבינו אבל שנאמר שיקריב הראשון אין לנו כי כיון שאבד ועל כרחך צריך שיפריש אחר ובשעת הפרשה לא היה שם הראשון הראשון הפסיד חשיבותו אפי' שנמצא ורב אפילו כרבנן אמרה למילתיה. ואפשר עוד שדעת רבינו גם שם שאי זה שירצה יקריב ולכך לא כתב שם הראשון יקרב אלא כתב השני ירעה וכו' והכוונה שאפי' שהקריב הראשון ירעה השני ולא אמרינן ימות הואיל ומתחלה לא הביאו אלא להגריל על של עזאזל שמת. אי נמי אפשר דסד"א שאם הקריב הראשון שהשני אין צריך לרעות אלא הוא חולין שלא קידשו הגורל כי לא קידש אלא הצריך קמשמע לן שהשני ירעה אף אם הקריב הראשון וכל שכן אם הקריב השני שודאי הראשון רועה כי קדש הוא בלי ספק וכיון שלא כתב שיקריב הראשון ממילא שיקריב אי זה שירצה ואין קפידא בדבר ואם היה צריך להקריב הראשון היה מפרש כן נראה לי עכ"ל:

הלכה ז
פסח שעברה שנתו וכו'. ברייתא שם (דף צ"ו:):

הלכה ח
פסח שנתערב בשלמים וכו'. זה פשוט על פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים:
נתערב בזבחים אחרים ירעו עד שיסתאבו וכו'. משנה בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ח) וכתב רש"י ובדמי היפה שבהם פסח אם קודם הפסח נסתאבו אם לאחר הפסח נסתאבו יביאנו שלמים. וכך הוא בתוספתא אלא שיש בה קצת שינוי:
נתערב בבכורות ירעו הכל וכו'. משנה וגמרא שם וכרבנן דפליגי ארבי שמעון:

הלכה ט
המפריש פסחו עד שלא נתגייר וכו'. בירושלמי פ' האשה קאמר בהו צריך להמנות על פסח אחר וסובר רבינו דהיינו כמ"ד ב"ח נדחים:

הלכה י
המפריש מעות לפסחו והותירו יביא המותר שלמים. פ"ק דזבחים (דף ט') מימרא דר"נ:
הממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו וכו' עד סוף הפרק. בפרק האשה (דף צ') וכרבי דפליגי אמוראי אליביה ובפלוגתא דרבא ור' זירא פסק כמאן דמחמיר:

פרק ה

הלכה א
מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח וכו' ה"ז מביא פסח בי"ד לחדש השני וכו'. מפורש במקרא בפ' בהעלותך.
ומ"ש ושחיטת פסח זה מ"ע בפני עצמה ודוחה את השבת שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפנ"ע לפיכך חייבים עליו כרת. בר"פ מי שהיה טמא (צ"ג) פלוגתא דתנאי ופסק כרבי ויתבאר בסמוך:

הלכה ב
מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון וכו'. שם (דף צ"ג) הזיד בזה ובזה לד"ה חייב שגג בזה ובזה ד"ה פטור הזיד בראשון ושגג בשני לרבי ורבי נתן חייב ולר' חנינא בן עקביא פטור שגג בראשון והזיד בשני לרבי חייב לרבי נתן ולר' חנינא בן עקביא פטור וכבר נתבאר בסמוך שרבינו פוסק כרבי:
כתב הראב"ד מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון וכו'. א"א שנה זה במשנתו כרבי ור' נתן ור"ח בן עקביא פליגי עליה עכ"ל. טעמו לומר דבשלמא בהזיד בראשון ושגג בשני

דפסק חייב ניחא דפסק כרבי ור' נתן דרבים נינהו אלא בשגג בראשון והזיד בשני קשה אמאי פסק כרבי דמחייב דהוי יחידאה לגבי ר' נתן ור"ח בן עקביא. וי"ל שטעמו של רבינו משום דאמרינן בגמרא דרבי סבר וחדל לעשות הפסח ונכרתה דלא עבד בראשון א"נ קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני וממאי דהא חטאו ישא כרת הוא דקסבר מגדף היינו מברך השם וכתיב במברך השם ונשא חטאו וגמר האי חטאו דהכא מחטאו דהתם מה להלן כרת אף כאן כרת ורבי נתן ור"ח בן עקביא סברי מגדף לאו היינו מברך את השם ובפ"ק דכריתות (דף ז') אמרינן דחכמים ס"ל דמגדף היינו מברך את השם וכיון דקם ליה רבי כחכמים הלכתא כוותיה ואע"פ שרש"י שם משבש גירסת הספרים ומהפך סברת חכמים לר"ע רבינו נקט כגירסת הספרים. וה"ר אברהם בנו של רבינו הקשו לו הקושיא זו שהקשה הראב"ד והשיב לא נכנס הספק אלא מזה שאמרת שבין לר' נתן בין לר"ח בן עקביא שני תשלומין דראשון ולא הכין הוא דהכי אמרינן במאי קא מיפלגי רבי סבר שני רגל בפ"ע הוא פירושו שאין השני תלוי בראשון אלא חיוב בעצמו כשאר הרגלים לפיכך אם הזיד לדבריו בראשון ושגג בשני חייב וכן אם שגג בראשון והזיד בשני ור' נתן סבר שני תשלומין לראשון הוא ותקוני לראשון לא מתקנינן ולפיכך לדבריו אם הזיד בראשון ושגג בשני חייב שהמזיד בראשון נראה לחיוב דתקוני לראשון לא מתקנינן ואם לא ישלם התשלומין אפילו שגג בעת התשלומין חייב לא מפני שלא עשה את השני ששגג בו אלא מפני שלא עשה את הראשון שהזיד בו ור"ח בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא ולדבריו אם שגג בראשון אפילו הזיד בשני או שגג בשני אפילו הזיד בראשון פטור כדאסקוה. וטעם הדבר שאם הזיד בראשון לא נראה לחיוב שכבר עשה לו הכתוב לדבריו תקנה בשני ואם שגג בשני פטור שבשעת התקנה שוגג היה וכן אם שגג בראשון והזיד בשני פטור שהראשון שהוא עיקר החיוב פטור הוא עליו מפני ששגג בו ואין השני עיקר חיוב עד שנחייב אותו עליו אם הזיד בו ולא הזיד בראשון הילכך לדברי ר' חנינא אינו חייב אלא כשהזיד בזה ובזה נמצא עכשיו ר' נתן סבר שני תשלומין דראשון ולא תקנתא ור' חנינא סבר שני תקנתא דראשון הוא ולאו תשלומין שענין התשלומין אינו ענין התקנה כדפרישית והנה רבי סבר שני רגל בפ"ע הוא בא ר' נתן וחלק עליו ואמר שני תשלומין בא ר' חנינא וחלק עליו חלוקה אחרת ואמר שני תקנה הוא הילכך הלכה כרבי לגבי כל חד מינייהו דהלכה כרבי מחבירו עכ"ל:

ומ"ש אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה וכו'. שם במשנה (דף צ"ב:) מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני א"כ למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה (אלא) שאלו פטורים מן

הכרת ואלו חייבים בהכרת ופירש רבינו בפירוש המשנה כשהיה טמא או בדרך רחוקה [בפסח ראשון] ולא עשה את השני אינו חייב כרת לפי שנפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת וכששגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת והוא אמרו יתברך והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וכו' וזה עניין אומרם בכאן אלו פטורים מן ההכרת ואלו חייבים בהכרת עכ"ל. ובזה אין מקום להשגת הראב"ד שכתב אע"פ שהזיד בשני א"א עכשיו סותר את דבריו וכו':

הלכה ג

ומי שהיה בדרך רחוקה וכו'. שם פלוגתא דר"נ ורב ששת ופסק כרב ששת דהלכתא כוותיה באיסורי:

הלכה ד

טמא שיכול ליטהר בפסח ראשון שלא טבל וכו'. בפרק אלו דברים (פסחים דף ס"ט:) יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלא היה בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מנין ת"ל והאיש:

הלכה ה

כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח וכו'. פשוט בריש פרק הערל (יבמות דף ע':): **וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו וכו'**: **כתב** הראב"ד א"א בתוספתא דפסחים בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות עכ"ל:

הלכה ו

הקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו וכו'. יש לתמוה דתניא במכילתא וכל עבד איש אשה וקטן מנין ת"ל מקנת כסף מ"מ. ונראה שרבינו הוה גריס וכל עבד איש ולא של אשה וקטן:

הלכה ז

גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני וכו'. בריש פרק מי שהיה טמא פלוגתא דרבי ור' נתן ופסק כרבי מחבירו:

ומה שכתב ואם שחטו עליו בראשון פטור. איכא למידק אטו קטן בר חיובא ופיטורא הוא. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דכיון דרחמנא רבייה לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני:

הלכה ח

נשים שנדחו לשני וכו'. בפרק האשה (דף צ"א:) אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפילה לאחרים דברי ר' יהודה ור' יוסי אומר אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה ואין צריך לומר בראשון רבי שמעון אומר אשה בראשון עושין אותה טפילה לאחרים בשני אין שוחטין עליה כל עיקר ופוסק רבינו כר' יהודה וכן פסק עוד בר"פ ז' משום דאמרינן כמאן אזלא הא דאמר רבי אלעזר בשני רשות ובראשון חובה ודוחה את השבת כמאן כר' יהודה משמע דהלכתא כוותיה. ויש לתמוה דבפרק ב' אצל מ"ש עושים חבורה כולה נשים אפילו בפסח שני משמע דפסק כר' יוסי כמ"ש שם. וי"ל דאף על גב דלענין עושין חבורה שכולה נשים בפסח שני פסק כר' יוסי כדקי"ל דהלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה מכל מקום לענין דוחה את השבת לא ראה לפסוק כמותו מדמשמע מר"א שכתבתי בסמוך דסבר כר' יהודה בהא:

ואי זו היא דרך רחוקה ט"ו מילין חוץ לחומת ירושלים. בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ג:) במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר אי זו היא דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח ואמרינן בגמ' אמר עולא מן מודיעים ולחוץ ט"ו מילין:

הלכה ט

ומ"ש מי שהיה בינו ובין ירושלים יום י"ד עם עליית השמש ט"ו מילין או יתר וכו'. הכי משמע שם בגמ' בט"ו מילין שאמרו הם מתחילים מהנץ החמה לא מעלות השחר ואמרינן בגמרא עולא לטעמיה דאמר אי זו היא דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה ופסק כעולא. ואפשר לומר דטעמא משום דמשמע קצת דר"י דאמר כמה מהלך אדם ביום עשר פרסאות וכו' לאגמורן כדעולא אתא דאל"כ למנ"מ. ומפרש רבינו דכל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה דאמר עולא היינו תחלת שעת שחיטה דהיינו אחר חצות ופשטא דסוגיא הכי מוכחא דאמר ט"ו מיל מצפרא לפלגא דיומא.

ומ"ש הלך ולא הגיע מפני שעכבוהו בהמות בדחקם. ברייתא שם (דף צ"ד) היה עומד לפנים מהמודיעים ואינו יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו יכול לא יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך. ויש לתמוה על רבינו שנראה לכאורה שהוא פוסק בהפך ונראה שזהו שכתב עליו הראב"ד אינו תופס דרך הגמרא ע"כ. ונראה שרבינו מפרש דה"ק יכול לא יהא חייב כרת אם הזיד ולא עשה את השני כדין מי שהיה בדרך רחוקה כיון שנתעכב בדרך ת"ל ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך כלומר אע"פ שנתעכב בדרך כיון שעיכובו לא היה מחמת מרחק הדרך קרינן ביה ובדרך לא היה והרי הוא כאונס אחר ואם הזיד ולא עשה את השני חייב כרת.

ומ"ש או שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו וכו'. ירושלמי פ' מי שהיה טמא היה נתון מן המודיעים ולפנים ורגליו רעות יכול יהא חייב ת"ל וחדל יצא זה שלא חדל ונראה דה"פ יכול יהא חייב כרת אף על פי ששגג ולא הקריב בשני ת"ל וחדל כלומר דוקא כשהזיד בראשון הוא כששגג בשני חייב כרת יצא זה שלא חדל מלעשות הראשון כרצונו:

מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים וכו' במה דברים אמורים בשהיה חבוש ביד ישראל וכו'. משנה וגמרא בפרק האשה (דף צ"א):

ומה שכתב ואם לא יצא פטור מלעשות פסח שני וכו'. במשנה הנזכרת.

ומה שכתב וכן האונן והחולה והזקן שהם יכולים לאכול וכו'. שם במשנה הנזכרת לפיכך אם אירע בהם פיסול פטורים מלעשות פסח שני. ופירש"י לפיכך הואיל ובשעת שחיטה ראויים היו ונזרק הדם עליהם וכו' פטורין מלעשות פסח שני:

פרק ו

הלכה א

אי זהו טמא שנדחה לפסח שני וכו' כגון זבין וזבות וכו'. בריש פרק מי שהיה (דף צ"ג) ת"ר אלו שעושים את השני הזבין והזבות המצורעין והמצורעות ובועלי נדות והיולדות ופירש"י שכל אלו טומאה ארוכה.

ומ"ש אבל הנוגע בנבלה ובשרץ וכו', כלומר שאינם אלא טומאת ערב,

הרי זה טובל וכו'. הוא מדאיתא בפרק האשה (דף צ') אמר רב יהודה אמר רב שוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפורים ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ועולא אמר אף שוחטין וזורקין על טמא שרץ ופסק כרב יהודה אמר רב משום דרב רבן של כל בני גולה הוא ועוד דסוגיא כוותיה אזלא ובפרק כיצד צולין (פסחים דף פ"א) אמרו דרבי יוסי סובר כן וגם בריש פרק מי שהיה (דף צ"ג) אמרו דר"ע סובר כן וכן כתבו בתוספות דכמה תנאי סברי כרב ופירש"י אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואע"פ שבידו לטבול היום ובגמ' לרב ומ"ש טבול יום דחזי לאורתא טמא שרץ נמי חזי לאורתא מחוסר טבילה טבול יום נמי מחוסר הערב שמש שמשא ממילא ערבא מחוסר כפורים נמי הא מחוסר כפרה הוא שקינו בידו טמא שרץ נמי הרי מקוה לפניו דילמא פשע א"ה מחוסר כפורים נמי דילמא פשע כגון דמסרינהו לב"ד וכו' חזקה אין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות:

הלכה ב

טמא מת שחל שביעי שלו להיות בי"ד וכו' אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני וכו'. שם אליבא דרב יהודה אמרינן הכי:

כתב הראב"ד אין דרך ההלכה הולכת כן וכו'. ואני אומר שמ"ש שהרי רב שאמר אין שוחטין וזורקין מכאן למד, כלומר דאמרינן בגמרא לרב דאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מדאורייתא לא חזי מדכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב פסח דהיינו טומאת שרץ ואמר רחמנא נדחי. וי"ל לדעת רבינו דאע"ג דאמרינן דטמא מת שחל שביעי שלו בערב פסח דהיינו טמא שרץ לאו לגמרי מדמי להו אלא לומר דכשם שטמא מת אע"פ שיכול לעלות בו ביום אמר רחמנא נדחי ה"נ טמא שרץ מיהו הא כדאיתא והא כדאיתא בטמא שרץ אחר שטבל שוחטין וזורקין עליו משא"כ בטמא מת שאפי' הזה וטבל אין שוחטין וזורקין עליו. ומ"ש דקרא בשלא הזה ולא טבל ומעשה הוה ששחטו וזרקו עליהם קודם טבילה והזייה ולא שאלו אלא אחר זמן שחיטה ונדחו, דברי תימה הם למה לא שאלו קודם מעשה ושאלו אחר מעשה וכי בתר דעבדין מתמלכין ועוד קשה למה נדחו הל"ל להם שיזו עליהם ויטבלו ואח"כ ישחטו להם פסח אחר ויזרקו עליהם את הדם ועוד שהרי בסיפרי מפורש כדברי רבינו והביאו רש"י בפירושיו בפרשת בהעלותך למה נגרע אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה אמרו לו א"כ יזרק הדם על הטמאים והבשר יאכל לטהורים אמר להם לא שמעתי עמדו ואשמעה. ומ"ש עוד הראב"ד והכתוב מעיד כן שאמרו אנחנו טמאים לנפש אדם ואם לאחר טבילה והזייה מאי טומאה הויא בהו. תמהני איך פה קדוש יאמר דבר זה דכל זמן שלא העריב שמשן אכתי לאו טהורים נינהו ועוד לפי דבריו דברי בורות דברו לומר שהם טמאים והיו יכולים ליטהר בהזייה וטבילה ועוד היכי קאמר ביום ההוא לא היו יכולים הא למחר היו יכולים והלא כך היו יכולים ביום כמו למחר שאם יטבלו בו ביום היו יכולין לעשות ואם לא יטבלו גם למחר לא יכולים לעשות. ועוד קשה על הראב"ד שהכתוב מכחישו שכתוב אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' ואם כדבריו כבר הקריבו קרבן לה' ולא היתה השאלה אלא אם יעלה להם הקרבן שהקריבו כבר קודם הזייה וטבילה. ודוחק גדול לפרש דלבלתי הקריב את קרבן ה' היינו שיעלה להם הקרבן שכבר הקריבו דאין זה במשמע וכמדומה לי שזו ראיה שאין עליה תשובה.

ומ"ש בד"א בשנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהם וכו': **כתב** הראב"ד שהנזיר מגלח עליהם א"א לא מצאתי לזה שורש וכו'. ביאור דבריו שלא מצא שורש

לחילוק זה כלומר שהראב"ד סובר שאף בטומאות שהנזיר מגלח עליהם אם טבל והזה שוחטים עליו כמבואר בדבריו בהשגה שקודם זו ואפי' לפי סברת רבינו שסובר שאע"פ שטבל והזה אין שוחטין עליו דין הוא לומר דה"מ בטומאות שהנזיר מגלח עליהם אבל בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהם כיון שאם אכל קדש בטומאה זו אין חייבין עליה לא כרת ולא קרבן דין הוא שלא ידחה מפסחו. ויש נוסחא בהשגה זו שבמקום אף אם סברת עצמו הוא כתוב אבל סברת עצמו היא והיא הנוסחא הנכונה:

הלכה ג

זב שראה שתי ראיות וספר שבעה ימים וכו'. בפ' האשה (פסחים דף צ') תנן זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי.

ומ"ש וטבל בשביעי. בגמ' אמרינן הכי אליבא דרב יהודה דאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכבר נתבאר בסמוך שרבינו פסק הלכה כמותו.

ומ"ש ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני. בפרק כיצד צולין (פסחים דף פ"א) ר' יוסי אומר זב בעל שתי ראיות ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו ואחר כך ראה וכן שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה ואח"כ ראתה הרי אלו מטמאים משכב ומושב למפרע ופטורים מלעשות פסח שני:

וכן שומרת יום כנגד יום וכו'. משנה פרק האשה שם (פסחים דף צ').

ומ"ש טובלת קודם שישחטו עליה. הוא אליבא דרב יהודה שפסק רבינו כמותו כמו שנתבאר בסמוך.

ומ"ש אם ראתה דם אחר שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח שני. נתבאר בסמוך.

ומ"ש ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה וכו'. שם (פסחים דף צ':):

הלכה ד

מחוסרי כפורים ושחל יום הבאת קרבנותיהם בארבעה עשר וכו' עד ולא יקריבו אותן. שם וכתבתיו בריש פרק זה:

הלכה ה

מצורע שחל שמיני שלו להיות בארבעה עשר וראה קרי בו ביום וכו'. בסוף פרק האשה (דף צ"ב):

הלכה ו

טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת אין מזין עליו. בר"פ אלו דברים (פסחים דף ס"ה ס"ו) פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע ובס"פ האשה (דף צ"ב) פסק רבא הכי.

ומה שכתב ואפי' חל שביעי שלו להיות בי"ג בניסן והוא שבת ידחה ליום י"ד. פשוט הוא:

וכתב הראב"ד כל זה שיבוש שאם בא שביעי שלו בשבת וכו'. ורבינו חולק על הראב"ד וסובר שאין צריך שיהא השביעי חמישי לשלישי אלא אפילו היה ט' או י' אין בכך כלום כמ"ש בפי"א מהל' פרה.

ומ"ש רבינו ומזין עליו ואין שוחטים עליו כמו שביארנו אלא ידחה לפסח שני. הוא מ"ש בפרק זה שטמא מת שחל שביעי שלו להיות בי"ד אע"פ שטבל והוזה עליו אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני.

ומ"ש רבינו והלא איסור הזייה בשבת משום שבות והפסח בכרת והיאך יעמידו דבריהם במקום כרת וכו': **כתב** הראב"ד א"א זה המפרש שפירש טעם להזאה וערל וכו'. ואיני מבין דבריו שמ"ש רבינו מפני שהיום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו כרת אינו טעם אלא לכשחל שביעי שלו בי"ג שחל להיות בשבת למה אין מזין עליו בו ביום אבל לכשחל שביעי שלו בי"ד שחל בשבת א"צ טעם זה שהרי אפילו יזו עליו בו ביום אין שוחטין עליו לדעת רבינו כמו שנתבאר בפ' זה. ומ"ש והערל אם יטבול ביומו מה בכך ולמה נמנע אותו מלאכול עכ"ל. גם זה איני מבין שמה יש בזה למה שנתן טעם רבינו שהעמידו דבריהם במקום כרת מפני שעדיין אינו חייב במצוה ומוטב שלא נניחנו לטבול בו ביום ותתקיים גזירת חכמים. ומזה תשובה ג"כ למ"ש ועוד דב"ה אפילו ערל שמל ל' יום קודם הפסח קאמרי שלא יטבול ויאכל וכו' שמוטב שלא יטבול להתחייב במצות משיטבול ותתקיים גזירת חכמים ואפשר שאפילו עבר וטבל אין שוחטין עליו דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים. ומ"ש ועוד לדבריו מצורע למה לא העמידו דבריהם והרי הוא בהזייה עכ"ל. איני יודע מי הגיד לו שמצורע מותר להזות עליו בשבת שלא סבר כן לא בגמ' ולא בדברי רבינו ולא עוד אלא שודאי א"א לו ליטהר אם חל שביעי שלו להיות בשבת אם מפני שלא בהזייה בלבד שהיא משום שבות הוא נטהר שהרי צריך שחיטת הצפור שהיא מן התורה ועוד שאע"פ שהזו עליו בשביעי אין שוחטין עליו את הפסח עד שיביא קרבנותיו ואם חל י"ד להיות בשבת א"א לו להביא קרבנותיו שהרי אינם דוחים את השבת וא"כ לא ה"ל מקום להראב"ד להזכיר הזיית מצורע כאן ומה שאמרו בסוף פרק האשה שבמצורע לא העמידו דבריהם במקום כרת היינו שהתירו לו ליכנס לעזרת נשים אע"פ שהוא טבול יום. ומ"ש אבל הטעם לכולם שהשבות שיכול לבא לידי איסור כרת וכו' יש מקום לבעל דין לחלוק שלא היה לחכמים לדחות עכשיו איסור כרת ודאי בערל משום גזירת ספק שמא יבא שנה אחרת לידי ספק

כרת. ומה שכתב וכן איזמל אבל אונן ובית הפרס שנידש ומצורע לבהונות וכו'. מבואר בס"פ האשה (דף צ"ב):

הלכה ז

ישראל ערל שמל בע"פ שוחטין עליו אחר שמל. פשוט בס"פ האשה שם.

ומה שכתב אבל גר שנתגייר ביום י"ד ומל וטבל אין שוחטין עליו וכו'. שם פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה.

ומ"ש והלא גזירה זו מדבריהם והפסח בכרת ואיך העמידו דבריהם במקום כרת וכו': **כתב** הראב"ד ביום הקרבן שהוא יום י"ד. א"א כאן סותר מה שאמר למעלה וכו'. זה נמשך אחר מ"ש בהשגה שקודם זו לא עמד טעמו בו כי יום י"ד הוא זמן שחיטת הפסח וזריקתו והם לעונש הכרת בעצמו וכבר כתבתי שם כי מ"ש רבינו מפני שהיום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבים עליו כרת אינו טעם אלא לכשחל שביעי שלו בי"ג שחל להיות בשבת למה אין מזין עליו בו ביום ואינו טעם לכשחל שביעי שלו בי"ד שחל להיות בשבת כי גם רבינו סובר שם כי יום י"ד הוא זמן הקרבן והם דבריו כאן ואין בהם סתירה:

הלכה ח

מי שבא בבית הפרס הרי זה מנפח והולך ואם לא מצא עצם ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו וכו'. בפסחים סוף פרק האשה שם.

ומ"ש וכן בית הפרס שנדוש טהור לעושה פסח. מימרא שם:

הלכה ט

האונן ראוי לאכול הפסח לערב וכו'. משנה וגמרא שם (דף ע"א:).

ומ"ש טובל ואח"כ אוכל. שם במשנה ובפרק בתרא דחגיגה.

ומה שכתב במה דברים אמורים שמת לו מת אחר חצות וכו'. היינו כאוקימתא דאביי בזבחים פרק טבול יום (זבחים דף ק').

ומה שכתב ואם שחטו וזרקו עליו טובל ואוכל לערב. גם זה נלמד מאוקימתא דרבא שם אידי ואידי אחר חצות ול"ק כאן קודם ששחטו וזרקו עליו כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו. ומשמע לרבינו דאביי ורבא לא פליגי לענין דינא דבמת אחר חצות שוחטין עליו ואוכל ובמת קודם חצות אין שוחטין עליו ואם שחטו וזרקו עליו אוכל וליכא בינייהו אלא לענין תרוצי מתנייתא דמר מתרץ להו הכי ומר מתרץ להו הכי:

מת לו מת בי"ג וקברו בי"ד וכו'. גם זה שם אוקימתא דרב אשי וביאור הדברים דאנינות דיום מיתה והוא ג"כ יום קבורה הוי דאורייתא ואנינות לילה שאחריו הוי מדבריהם

אבל אנינות יום קבורה שאינו יום מיתה אינו אלא מדבריהם ובלילה של אחריו אין אנינות כלל אפילו מדבריהם כך מבואר בגמרא וגם בדברי רבינו פרק שני מהלכות ביאת מקדש:

ויום שמועה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום קבורה וכו' עד וטובל ואוכל בקדשים לערב. משנה בסוף פרק האשה. ובגמרא (דף צ"ב) מלקט עצמות הא בעי הזאה שלישי ושביעי אימא שליקטו לו עצמות ורבינו קיצר במובן:

הלכה י

מי שחופר בגל לבקש על המת אין שוחטין עליו וכו'. משנה שם (דף צ"א).

ומה שכתב שחטו עליו ולא נמצא שם מת הרי זה אוכל לערב. כן משמע שם.

ומ"ש נמצא שם מת אחר שנזרק הדם וכו'. משנה וגמ' שם:

הלכה יא

מי שעבר בדרך ומצאו מת מושכב לרוחבה של דרך וכו' עד לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל. בפרק כיצד צולין (פסחים דף פ"א:) ובפרק ט' דנזיר (דף ס"ג) ומפרש רבינו דהא דקתני במה דברים אמורים במהלך ברגליו קאי אריש דקתני מושכב לרחבו של דרך ולא כדפי' רש"י דקאי אמצאו משובר ומפורק ומפרש רבינו שאף על פי שהוא מושכב לרוחב הדרך אם הוא מהלך ברגליו ואפשר שנטה מהדרך מעט בענין שלא נגע ולא הסיט ולא האהיל מה שאין כן ברוכב או טעון.

ומ"ש רבינו ושוחט ואוכל פסחו. כלישנא בתרא דרב אשי דאפילו נודע לו לפני זריקה הציץ מרצה ומשמע לרבינו דאפילו לכתחלה שוחט קרבן פסח שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת משא"כ בשאר הקרבנות שאם נודע לו קודם זריקה אם זרק הורצה אבל לכתחלה לא יזרוק כדמשמע מדברי רבינו פ"ד מהל' ביאת המקדש:

הלכה יב

מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור וכו'. משנה בפ' כיצד צולין (פסחים דף פ':) נטמא טומאת התהום הציץ מרצה.

ומ"ש ודבר זה הלכה מפי הקבלה. שם בגמ' טומאת התהום הלכתא גמירי לה וקרא אסמכתא בעלמא.

ומ"ש אבל אם נודע לו שהיה טמא בטומאה ידועה חייב בפסח שני. פשוט הוא:

הלכה יג

מי שנטמא במת וכו'. מימרא דרב המנונא בפירקא בתרא דנזיר (דף ס"ד:) אמר רב המנונא נזיר ועושה פסח שהלכו בקבר התהום בשביעי שלהם טהורים מ"ט לא אלימא

טומאת התהום למיסתר מתיב רבא ירד ליטהר מטומאת מת טמא שחזקת הטמא טמא וכו' א"ל מודינא לך בנזיר שמחוסר תגלחת א"ל רבא אף אנא מודינא בעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום אמר ליה אביי והא מחוסר הערב שמש א"ל שמשא ממילא ערבא:
וכתב הראב"ד אבל אם נטמא בטומאת התהום א"א לא נראה מן הגמרא דנזיר וכו'. ואני אומר שגם מדברי רבינו יש ללמוד כן שכיון שטבל בשביעי פסקה טומאה ראשונה וטבילה זו בשביעי היא אחר שהוזה עליו בו ביום וכמו ששנינו הזה ושנה וטבל ועוד דמדכתב פסקה טומאה ראשונה משמע בהדיא שאחר שהוזה בו ביום מיירי דאל"כ עדיין לא פסקה טומאה ראשונה.
ומה שכתב אבל אם נטמא בטומאת התהום בששי לטומאתו. מילתא פסיקתא נקט וה"ה לנטמא בשביעי קודם שטבל:

פרק ז

הלכה א

רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון וכו'. משנה בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ט).
ומ"ש או כלי שרת טמאים. שם בברייתא.
ומ"ש ודבר זה בטומאת המת בלבד כמו שביארנו בביאת המקדש. פ"ד:

הלכה ב

היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרב.
ומ"ש ואוכלים אותו בטומאה. משנה שם (דף ע"ו:) הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחלתו אלא לאכילה.
ומ"ש היו טמאי מת עודפים על הטהורים אפילו אחד יעשו כולם בטומאה. שם (דף ע"ט) פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כת"ק:

הלכה ג

היו האנשים מחצה טמאי מת ומחצה טהורים וכו'. שם בדף הנזכר מתרצינן הכי ברייתא אליבא דרב דקי"ל כוותיה:

הלכה ד

היה רוב הקהל זבים וכו'. ומיעוטן טמאי מת וכו'. שם (דף פ') מימרא דרב:

הלכה ה

היו רוב הקהל טמאי מת ומיעוטן זבים וכו'. שם בדף הנזכר פלוגתא דאמוראי ופסק כרב הונא:

הלכה ו

היו שליש הקהל טהורים וכו'. שם בדף הנזכר:

כיצד משערים הפסח וכו'. פרק מי שהיה (דף צ"ד:) בטמאים הלך אחר רוב העומדים בעזרה. ובירושלמי פ' כיצד צולין (הלכה ו') לטומאה הלכו אחר רוב נכנסים לעזרה מה בכל כת וכת משערים או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד א"ר יוסי ב"ר בון עד שהם מבחוץ הן משערין את עצמן:

הלכה ז

יחיד שנטמא בספק רה"י וכו' וצבור שנטמא בספק רשות היחיד וכו'. ירושלמי סוף פרק האשה יחיד שנטמא בספק רה"י בפסח ר' הושעיא רבה אמר ידחה לפסח שני ר"י אמר משלחין אותו לדרך רחוקה וכו' צבור שנטמא בספק רשות היחיד בפסח ר"י אמר יעשו בספיקן רבי הושעיא רבה אמר יעשו בטומאה אף רבי הושעיא מודה שיעשו בספיקן לא אמר רבי הושעיא אלא לחומרן ופסק רבינו כרבי הושעיא דרביה דר"י הוא:

הלכה ח

פסח שהקריבוהו בטומאה הרי זה נאכל בטהרה וכו'. משנה בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ו:). ויש טעות סופר בספרי רבינו וצריך להגיה ולמחוק בטהרה ולכתוב במקומו בטומאה:

ואינו נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת וכו'. משנה בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ה:) הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורים ומשמע לרבינו דלא מיעטה המשנה אלא דוקא הני טמאים שטומאה יוצאה מגופם אבל שאר טמאים שאין טומאה יוצאה מגופם יאכלו והכי אמרינן בפרק חמישי דבכורות (דף ל"ג:) על משנה זו דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לאין טומאה יוצאה עליו מגופו.

ומה שכתב מפי השמועה למדו שהנאכל לטהורים וכו'. פרק מי שהיה בגמרא.

ומה שכתב אפילו אכלו טמאי המת מהאימורים שלו פטורים. שם בעיא דאיפשיטא:

במה דברים אמורים שהפסח יאכל בטומאה וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך:

הלכה ט

ומ"ש שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקת הדם וכו'. בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ח:). וקשה שדברי רבינו סותרים זה את זה שבתחלה כתב בד"א שהפסח יאכל בטומאה כשנטמאו הצבור קודם זריקת הדם ואח"כ כתב שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקת הפסח לא יאכל. וי"ל דאהא דת"ר שחטו בטהרה ואח"כ נטמאו

הבעלים יזרק הדם בטהרה ואל יאכל בשר בטומאה וכו' אר"י הכא במאי עסקינן בצבור וכו' אי בצבור אמאי אין הבשר נאכל בטומאה גזירה שמא יטמאו הבעלים וכו' ויאמרו אשתקד לא נטמאנו ואכלנו השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד כי אזדריק דם בעלים טמאים הוו השתא בעלים טהורים הוו. ודברי רבינו כך הם מתבארים בד"א שהפסח יאכל בטומאה בשנטמאו קודם זריקת הדם אף על פי ששחטוהו בטהרה זה הוא מן הדין אבל משום גזירה אם שחטוהו אם נטמאו בעלים אפילו קודם זריקה לא יאכל:

היו כלי שרת טמאים בשרץ וכו'. בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ט) פלוגתא דאמוראי ופסק כרב חסדא דרבי יצחק סבר כוותיה:

פרק ח

הלכה ב

(א-ב) **אכילת בשר הפסח בלילי ט"ו מ"ע וכו' ואין מצה ומרור וכו'**. במכילתא מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח ת"ל יאכלוהו:

ומ"ש אבל מרור בלא פסח אינו מצוה. בס"פ ע"פ (דף ק"כ) אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן מ"ש מרור דכתיב על מצות ומרורים (יאכלוהו) בזמן דאיכא פסח יש מרור בזמן דליכא פסח ליכא מרור מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים מצה הא מיהדר הדר ביה קרא דכתיב בערב תאכלו מצות:

הלכה ג

מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע. במכילתא הפסח נאכל אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שובע, כלומר אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו.

ומ"ש לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בי"ד אוכל מהם תחלה ואח"כ אוכל בשר הפסח וכו'. ברייתא בפ' אלו דברים (פסחים דף ע').

ומ"ש ואם לא אכל אלא כזית יצא י"ח. כך דין סתם אכילה. ובמשנה פ' האשה (דף צ"א) ואפילו חבורה של ק' שאינם יכולים לאכול כזית. והכי משמע מדאמרינן בפ' כיצד צולין (פסחים דף פ"ה:) כזיתא דפסחא בביתא והלילא פקע באיגרא:

הלכה ד

ושניהם אינם נאכלים אלא צלי אש. משנה פ' מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ה):

אכל נא ומבושל כאחת אינו לוקה אלא אחת וכו'. בס"פ כל שעה (פסחים דף מ"א) אמר אביי וכו' אכל נא ומבושל לוקה שלשה רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות א"ד תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי כך היא גי' רבינו

וידוע דהלכה כרבא אלא שיש לתמוה למה פסק כל"ק. וכ"פ עוד בפי"ח מהל' סנהדרין וכבר השיגו הרמב"ן ואפשר שטעמו משום דאמרי' איכא דאמרי וא"ד לא מתבריר הי הוי לישנא קמא והי הוי ל"ב והילכך נקטינן לקולא ומה גם בדין מלקות שהוא כמיתה:

אכל ממנו נא או מבושל מבע"י אינו לוקה וכו'. ברייתא שם:

הלכה ה

אכל ממנו כזית צלי מבע"י וכו'. גם זה שם ודלא כר' יהודה:

הלכה ו

נא שהזהירה עליו תורה וכו' אבל אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה וכו'. גם זה שם:

צלהו כל צרכו וכו'. גם זה שם ברייתא ומימרא דרב אשי:

הלכה ז

מבושל שהזהירה עליו תורה וכו'. משנה ובריייתא שם (דף מ'):

הלכה ח

צלהו ואחר כך בשלו וכו'. שם ת"ר במים אין לי אלא במים שאר משקין מנין אמרת ק"ו וכו' רבי אומר וכו' שאר משקין מנין ת"ל בשל מבושל מ"מ מאי בינייהו צלי קדרה. ופירש"י צלי קדרה שמבשלין אותו בקדרה בלא מים ובלא שום משקה אלא מים הנפלטים משמנו למאן דיליף לה מק"ו הכא שרי לרבי דיליף מריבויא האי נמי בשל מבושל הוא. ואמרינן תו בגמרא ורבנן האי בשל מבושל מאי עבדי ליה מיבעי ליה לכדתניא בשלו ואחר כך צלאו או שצלאו ואח"כ בשלו חייב. ויש לתמוה על רבינו שמאחר שפסק כרבנן דצלאו ואחר כך בשלו חייב ה"ל לפטור בצלי קדרה דלא מיחייבין אלא לרבי דלית הלכתא כוותיה. ונ"ל שרבינו מפרש דלרבנן נמי חייב על צלי קדרה מריבויא דבשל מבושל וכי אמרינן דאיכא בינייהו צלי קדרה היינו לומר דמק"ו לא הוה משתמע אבל מבשל מבושל ודאי משתמע שפיר לכ"ע.

ומה שכתב אבל מותר לסוך אותו ביין ובשמן וכו' ומותר לטבל הבשר אחר שנצלה וכו'. משנה שם:

הלכה ט

אין צולין את הפסח וכו'. נלמד ממה שיתבאר לקמן שאם נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו ולא מפליג בין שהתנור של אבן בין שהוא של מתכת.

ומ"ש לפיכך אם היה כלי מנוקב וכו'. בר"פ כיצד צולין (פסחים דף ע"ד) תנן אין צולין הפסח לא על השפוד ולא על האסכלה ומפרש בגמרא שאם היתה אסכלה מנוקבת מותר:

כתב הראב"ד והוא שלא יגע בכלי וכו'. ונ"ל דרבינו משמע ליה דא"כ לא הוו שתקי בגמרא מלהזכיר כן גבי אסכלה מנוקבת ועוד דאם כדברי הראב"ד פשיטא אלא חרסו של תנור שאני שאין האור שולט בו כמו ששולט באסכלה מנוקבת. ואפשר דרבינו נמי בלא יגע מיירי ולישנא דגמ' נקט.

ומ"ש ואין צולין אותו בשפוד של מתכת וכו'. בראש הפרק הנזכר ויהיב טעמא משום דחם מקצתו חם כולו וקא מיטוי מחמת השפוד ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר:

הלכה י

הסיק את התנור וגרף את כל האש וכו'. מימרא דר"י (דף ע"ה).

ומ"ש חתכו ותלהו על גבי גחלים הרי זה צלי אש. ברייתא שם בשם רבי ומשמע לרבינו דכיון דלא אשכחן מאן דפליג עליה נקטינן הכי:

צלהו ע"ג סיד או חרסית. הכי משמע בר"פ כיצד צולין. ודין חמי טבריא בס"פ כל שעה (פסחים דף מ"א):

כיצד צולין אותו וכו'. ר"פ (דף ע"ד) כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון ותוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר כמין בישול הוא זה אלא תולן חוצה לו וידוע דהלכה כר"ע מחבירו.

ומ"ש ותולהו לתוך התנור והאש למטה כלומר שאם לא היה האש למטה שגרפו הרי זה אסור שאין זה צלי אש כמו שנתבאר בסמוך. ובגמ' קאמר דדוקא שפוד של רמון משום דשפוד של שאר עצים מפיק מיא והוי כמבושל ופריך של רמון נמי אית ביה קיטרי כלומר וע"י קיטרי מפיק מיא ומשני שיעי קיטרי ואי בעית אימא בנבגא בר שתא דלית ביה קיטרי והא איכא בי פיסקיה דמפיק לבי פיסקיה לבר. ופירש"י והא איכא בי פיסקי ראש השפוד שהוא מקום חתך ומוציא מים. דמפיק לבי פיסקי לבר חוץ לפי הפסח דאי מפקי מיא לא עיילי לפסח. ורבינו השמיט כל זה משום דמשמע דמדרבנן הוא למיחש להכי ומשום הכי נקט לקולא כלישנא קמא דשני שיעי קיטרי ולא כתב דמפיק לבי פיסקיה לבר משום דאורחא דעלמא הכי הוא להוציא ראש השפוד לחוץ ואין צורך להתנות בכך. ואפשר שזהו פירוש מה שאמר דמפיק לבר כלומר מנהגא דעלמא הכי הוא:

הלכה יד

(יא-יד) **ומה שכתב נגע הבשר בחרסו של תנור וכו' עד שאין פודין מעשר שני בירושלים.** הכל משנה בריש פרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ה) אלא דגבי נטף מרוטבו על החרס

וחזר עליו שנינו יטול את מקומו. ובקצת ספרי רבינו טעות סופר וכך מצאתי בנוסחא מדוייקת נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו. שכל המרק והליחה שתפרוש ממנו כשיצלה אסורה שהרי אינה בשר צלי:

ומה שכתב רבינו בנטף מרוטבו על הסלת יקלוף את מקומו. בלשון המשנה יקמוץ את מקומו ואיני יודע למה שינה רבינו. ונראה דטעות סופר הוא בספרי רבינו דלא שייך בסלת לשון קליפה:

ואין צולין שני פסחים כאחד וכו'. ברייתא שם (דף ע"ו) ופירוש מפני התערובת שמא יתחלפו זה בזה ונמצא פסח נאכל שלא למנוייו:

הלכה טו

שאין הפסח נאכל אלא עד חצות וכו' ודין תורה שיאכל כל הלילה וכו'. פרק איזהו מקומן (זבחים דף נ"ו):

שהוא טעון הלל באכילתו. משנה פרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ה):

ושאין בני חבורה וכו'. משנה בסוף פסחים (דף ק"כ) וכרבי יוסי:

פרק ט

הלכה א

כל האוכל מן הפסח וכו'. בס"פ כיצד צולין (פסחים דף פ"ו) מתניתין מני רבי יהודה היא דתניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות יכול יהא האוכל אוכל בשני מקומות ת"ל בבית אחד יאכל וכו' דברי ר"י ר"ש אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מכאן שהפסח נאכל בשני מקומות יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל בבית אחד יאכל. ופירש"י על הבתים אשר יאכלו אותו משמע שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים דכתיב יאכלו שנים אותו חד פסח בתים שנים. יכול יהא אדם אחד אוכל ממנו בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות פניהם ת"ל בבית אחד יאכל ור"י סבר יש אם למסורת כדלקמן יאכל כתיב משמע אדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשני בתים אבל לגבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה עכ"ל. וידוע דהלכה כר"י. וזהו שכתב רבינו כל האוכל כלומר אדם אחד אינו אוכל אלא בחבורה אחת אבל שנים או יותר יכולים לאכלו כל אחד בחבורה אחת וכתב הר"א בנו של רבינו קשה מ"ש לקמן גבי שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם וכו' שאין הפסח נאכל בשתי חבורות דהא כר"ש אתיא ולפיכך כתב שצריך למוחקו ולכתוב במקומו שאין נעקרים מחבורה לחבורה. ובספרים דידן הרכיבו שתי הנוסחאות וכתוב בהם שאין הפסח נאכל בשתי

חבורות ואין נעקרים מחבורה לחבורה. ואני אומר שנוסחא דשאין הפסח נאכל בשתי חבורות ל"ק מידי דה"ק מאחר שהתחילו לאכול בחבורה אחת נתחדשה להם חבורה אחרת אם היו אוכלים ונמצא כל יחיד מהם אכל בשתי חבורות וזה אסור לר"י ולא התיר אלא לאכול כל אחד בחבורה אחת לבדה. וגירסת שאין נעקרין מחבורה לחבורה כך היא מתפרשת כמו שפירשתי גירסת שאין הפסח נאכל בשתי חבורות שהרי בסוף פסחים (דף קי"ט:) אהא דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אמרינן מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ופירשב"ם לא יעקרו וכו' אחר שאכלו הפסח בחבורה לא ילכו בחבורה אחרת לאכול (לא פת) ולא את שום דבר דילמא אתי למיכל פסח בשני מקומות ואנן תנן סתמא כר"י פרק כיצד צולין דפסח נאכל בשתי חבורות ואין האוכל אוכל הפסח בשני מקומות ולא תקשה למה שפירשתי בגירסת שאין הפסח נאכל בשתי חבורות שזהו לשון ר"ש והיאך תפסו לר"י שכבר מצינו כיוצא בזה. ומאחר שביאר רבינו בתחלת הפרק במה הדבר תלוי ממילא משמע שהלשון ע"פ מה שקדם יתפרש:

והמוציא ממנו כזית בשר מחבורה לחבורה וכו'. בס"פ כיצד צולין (פסחים דף פ"ה).

ומ"ש והוא שיניחנו בחוץ שהוצאה כתובה בו כשבת לפיכך צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת. מימרא דר' אמי שם ע"ב:

ואין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון וכו'. ירושלמי בסוף פרק כיצד צולין ויידא אמר דא יש שובר אחר שובר ואין מוציא אחר מוציא:

מן האגף ולפנים כלפנים וכו'. משנה בפרק כיצד צולין שם.

ומ"ש והאגף עצמו כלחוץ. הכי משמע בגמרא שם.

ומ"ש החלונות ועובי הכותלים כלפנים. שם במשנה.

ומ"ש הגגים והעליות אינם בכלל בית. מימרא דרב שם:

הלכה ב

בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו וכו' נאסר באכילה וכו'. פשוט הוא.

ומ"ש כמו שביארנו במעשה הקרבנות. בפי"א. ובספרים כתוב שהכל בשריפה וצריך להגיה ולכתוב שהכל כטריפה:

אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וכו'. משנה בפרק כיצד צולין שם:

הלכה ג

שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד וכו'. נראה שלמד כן מדתניא בס"פ כיצד צולין ברייתא שם חוצה תן לה חוצה ואף ע"ג דרש"י כתב דל"ג ליה נראה דרבינו גריס ליה.

ומ"ש ואלו הופכים את פניהם הילך ואוכלים וכו'. משנה פ' כיצד צולין (פסחים דף פ"ו). ויש לתמוה מאחר שכל חבורה יש לה היקף למה צריכים להפוך פניהם אלו הילך ואלו הילך כדי שלא יראו מעורבים הרי ע"י ההיקף אינם נראים מעורבין. ואפשר לומר דבהיקף כל דהו סגי להו ואע"פ שעדיין רואים אלו את אלו. ואפשר [דמאי] דקאמר היקף לאו מחיצה ממש קאמר אלא למעוטי שלא ישבו אלו כנגד אלו שאז נראים כחבורה אחת אלא אלו הופכים פניהם הילך ואלו הופכים פניהם הילך לזה קורא היקף:

הלכה ד

היו המים שמוזגים בו יינם באמצע הבית וכו'. זהו פירוש רבינו למה ששנינו בפרק כיצד צולין גבי שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד וכו' והמיחם באמצע כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו מחזיר את פניו עד (שהוא) מגיע אצל חבורתו ואוכל.
ומה שכתב מותר לכלה להחזיר פניה וכו'. שם במשנה:

הלכה ה

שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם וכו'. שם ע"ב היו יושבים ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות אוכלים לדברי האומר אין הפסח נאכל בשתי חבורות אין אוכלים היו יושבים ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר האוכל אוכל בב' מקומות אוכלים לדברי האומר אין האוכל אוכל בב' מקומות אין אוכלים יתיב רב כהנא פשיט ליה מיפשט א"ל רב אשי [לרב כהנא] ותיבעי לך איבעי סילוק מחיצה ועשיית מחיצה מי הוי כשני מקומות וכו' או לא תיקו. ופירש"י פשיט ליה מיפשט אומרה לשמועה זו פשוטה ומפורשת כמו שאמרנו שעשיית מחיצה עושה אותן שתי חבורות וסילוק מחיצה עושה אותן ב' מקומות ולא מספקא ליה בה מידי עכ"ל. וכיון דרב אשי מספק בהו פסקו רבינו לחומרא. ומה שיש לדקדק על מ"ש שאין הפסח נאכל בשתי חבורות כתבתי בראש פ' זה:

הלכה ו

בני חבורה שנכנסו ג' מהם וכו'. זהו פירוש מאי דגרסינן בס"פ כיצד צולין (פסחים דף פ"ו:) אמר רב הונא בני חבורה נכנסים בשלשה ויוצאים אפי' באחד אמר רבה והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל והוא דרגש בהו דיילא אמר רבינא ונותנים שכר (דמים) ולית הלכתא כוותיה. והראב"ד פירש בענין אחר וכתב וז"ל א"א סבב פני כל השמועה לענין אחר שאין הדעת מתיישב עליו וכו'. וכך הם דברי רש"י ז"ל אבל דברי רבינו חננאל שכתבו התוס' כדברי רבינו בפירוש נכנסים בשלשה:

כתב הר"י קורקוס וז"ל מה שמפרש רבינו במה שאמרו יוצאין אפי' אחד הוא דחוק והוא מה שמשיג עליו הראב"ד שאין בו טעם כי מה צורך להודיענו כך ולמה יצטרך להמתין אחד לחבירו כי טעם הכניסה לא שייך כלל ביציאה ולא הל"ל דין היציאה כלל ולדברי רבינו דסד"א כיון שנשתתפו ונתחברו שיכריחו אלו את אלו לישב עד הסוף לצוותא בעלמא שלא ישאר יחידי א"נ כדי שלא יותירו ויביאו לידי נותר קמ"ל שזה אומר לו אם תרצה תסלק ידך גם אתה כי אני לא אמתין, ואפשר שהיוצא אין עליו חיוב נותר כיון שהניח השאר אוכלים ולפי שיטת רבינו דברי רבינא גם דברי רבה אכניסה לחוד קאי דביציאה לא שייך לפלוגי מידי ולא נתינת דמים עכ"ל:

הלכה ז

המאכיל כזית מן הפסח וכו' למומר לע"ז או לגר תושב או לשכיר ה"ז עובר בל"ת. מתבאר בכתוב.

ומה שכתב בין מפסח ראשון בין מפסח שני. הכי משמע בפ' מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ו).

ומ"ש ובן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר. במכילתא בן נכר אחד ישראל מומר ואחד עכו"ם במשמע ואע"ג דלא כתיב אלא כל בן נכר לא יאכל בו תושב ושכיר לא יאכל משמע לרבינו דלאו לדידהו מזהיר דעכו"ם לא חיישי למאי דמזהיר קרא אלא לישראל מזהיר שלא יאכילום וקרי ביה לא יאכיל ומ"מ כיון דלא כתיב בהדיא לא תאכילום אין לוקין עליו:

כתב הראב"ד המאכיל כזית מן הפסח וכו' עד תושב ושכיר לא יאכל בו. א"א ואפילו ישראל שאינו ממונה עמו וכו'. י"ל שאם לשאינו ממונה עמו מלפי אכלו תכוסו נפקא וכדפירש"י בס"פ איזהו מקומן. ומ"ש ואין צורך לגר תושב שהוא ערל כלומר דמכל ערל לא יאכל בו נפקא י"ל דאתא לתושב ושכיר שהוא גבעוני או ישמעאלי מהול או לגר שמל ולא טבל כדאיתא בפרק הערל. ועוד דאזהרת ערל אתא לערל ישראל שהוא עצמו מוזהר מלאכול ותושב הערל. ושכיר איצטריך להזהיר לישראל שלא יאכילנו כמו שנתבאר בסמוך:

הלכה ח

ערל שאכל כזית מבשר פסח לוקה וכו' אבל אוכל הוא מצה ומרור. בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ו) דריש ערל לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל הוא מצה ומרור.

ומ"ש וכן מותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב ולשכיר. טעמו משום דדרשא דלא יאכל בו לא נאמר אלא במצה ומרור:

הלכה ט

כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבתו וכו' עד סוף הפרק. בפרק הערל (יבמות דף ע'):

פרק י

הלכה ב

(א-ב) **השובר עצם בפסח טהור ה"ז לוקה וכו' אבל בפסח שבא בטומאה וכו'**. משנה וגמרא בפרק כיצד צולין (פסחים דף פ"ד):

אחד השובר את העצם בליל ט"ו וכו'. שם ע"ב פלוגתא דרבי ות"ק ופסק כת"ק.

ומ"ש או ששבר אחר כמה ימים ה"ז לוקה לפיכך שורפים עצמות הפסח וכו'. שם (דף פ"ג):

הלכה ג

אין חייבין אלא על שבירת עצם וכו'. שם בדף פ"ה:

ומ"ש היה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר חייב וכו'. שם (דף פ"ד:) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י:

הלכה ד

השובר אחר שובר בעצם אחד לוקה. ירושלמי פרק כיצד צולין בשתי התראות אפי' עצם אחד ושברו וחזר ושברו חייב שתים, ועוד שם בסוף הפרק ויידא אמר יש שובר אחר שובר:

הלכה ה

השורף עצמות והמחתך גידים אינו חייב משום שבירת עצם. שם (דף פ"ד):

הלכה ו

פסח שהוא נא או מבושל וכו'. שם בדף הנזכר.

ומ"ש אפילו נפסל בטומאה ויציאה וכו' בד"א כשהיתה לו שעת הכושר ונפסל וכו'. גם זה שם פלוגתא דרבי ות"ק בדף הנזכר ופסק כת"ק:

הלכה ז

ומה שכתב שבר עצם האליה אינו לוקה וכו'. גם זה שם פלוגתא דרבי ותנא קמא ופסק כרבי. ויש לתמוה למה בשאר פסק כתנא קמא ובזו פסק כרבי וכבר השיגו הראב"ד. ונראה שטעם רבינו משום דרב אשי דבתרא הוא אמר על שבירת עצם האליה דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל:

הלכה ט

(ח-ט) **הסחוסים וכו' עד כגון ראשי כנפיים והסחוסים**. זהו פירוש רבינו למה ששנינו בפרק הנזכר כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ראשי כנפיים והסחוסים ובגמרא רבה רמי תנן כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ושאינו נאכל לא אימא סיפא ראשי כנפיים והסחוסים והא הני לא מתאכלי בשור הגדול ואסיק רבא מה הן קתני והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול בשלקא יאכל בגדי הרך בצלי ומה הם ראשי כנפיים והסחוסים ותניא כוותיה. ופירש"י כל הנאכל בשור הגדול וכו' אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אין נמנין עליו בפסח אע"פ שעכשיו רך הוא עתיד להקשות בסופו עכ"ל:

והראב"ד כתב א"א מה נשתנו סברותיו וכו'. ומה שהקשה על רבינו שא"כ הל"ל כל שאינו נאכל בשור הגדול אינו נאכל בגדי הרך אין זה כדאי לסתור פירוש רבינו ואם קושיא זו קושיא גם לפירוש רש"י קשיא. ועוד שלפירוש הראב"ד קשה דלא הל"ל יאכל בגדי הרך דמשמע דמותר לאכלו אלא הכי הל"ל ראוי לאכילה בגדי הרך ולפיכך יש לתמוה למה הפליא להתמיה על פירוש רבינו:

הלכה י

גידים הרכים שסופן וכו' אין נמנין עליהם. שם:

ונמנים על מוח שבראש ואין נמנין על מוח וכו'. שם:

הלכה יא

כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וכו': **כתב** הראב"ד בחיי ראשי אין איסור גדול מזה וכו'. ומ"ש ותרבא דתותי מתנא, י"ל שלא עלה על דעת שרבינו מתיר לצלותו עם חלב האסור מן התורה אלא גיד הנשה שאין בגידין בנ"ט ושמנו שאין בו איסור אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור ובפסח לא נהגו כדי שלא יבא לחתך בו אבר אבל חלב האסור מנקרים אותו ואפילו החוטים והקרומות האסורים משום חלב מסירים אותם אע"פ שאין אסורים אלא מדרבנן כמבואר בפ"ח מהמ"א דייקא נמי דקתני שאין מנקין אותו כשאר הבשר דמשמע שמנקין אותו אלא שאינו כשאר בשר.

ומ"ש והקרומות שאין בהם איסור מיירי דומיא דשאר גידים ועצמות דנקט שאין בהם איסור והראש יושיבנו בית שחיטתו לצד מטה או ינעוץ בחוטמו איזה דבר ויושיב חוטמו לצד מטה ויצא כל דם שבו וקרומות שבראש אינם אלא משום דם ונורא מישאב שייב וכשיפרק עצמות הראש יוציאם ויניחם עם שאר העצמות והגידים. ויש סמך לדברי רבינו מדתניא בפרק [ז' דתוספתא פסחים] נצלה החיצון ולא נצלה הפנימי קולף ואוכל עד שמגיע לנא:

ואם השאיר ממנו וכו'. מקרא מפורש בפ' בהעלותך.
ומ"ש ואינו לוקה על לאו זה שהרי ניתק לעשה וכו'. בפ' כיצד צולין (פסחים דף פ"ד) ופ"ק דתמורה (דף י"ד) ופ' ד' מיתות (סנהדרין דף ס"ג) ופ"ק דמכות אמר הכי ר"י ור' יעקב אמר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו ואע"ג דקושטא דמלתא היא דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו נקט רבינו טעמא דר"י לאשמועינן רבותא דאפילו אי הוה ביה מעשה הוה מיפטר מאידך טעמא. ופ"א מהלכות אלו גבי מניח אימורים כ' רבינו טעם דהוי לאו שאין בו מעשה:

הלכה יב

כשמקריבים את הפסח וכו' אימתי מביאין עמו חגיגה זו וכו'. משנה פ' אלו דברים (פסחים דף ס"ט:):

הלכה יג

ומ"ש חגיגת י"ד רשות. שם בגמ'.
ומ"ש ונאכלת לשני ימים ולילה. משנה שם.
ומ"ש ואסור להניח מבשר חגיגת י"ד ליום ג' וכו'. שם (דף ע"א).
ומ"ש והמותיר אינו לוקה. משנה פ' כיצד צולין (פסחים דף פ"ד) והוא מהטעם שנתבאר בסמוך:

הלכה יד

בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכו'. ירושלמי בפרק אלו דברים וכתבו הראב"ד:

הלכה טו

מה בין פסח ראשון לפסח שני וכו'. משנה פרק מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ה).
ומ"ש ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו. יש לתמוה על זה דהא תניא התם בגמ' ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון אסור בבל יראה ובל ימצא כך שני אסור וכו' ת"ל וכו' בכלליה דלא ישאירו ממנו עד בקר מאי קא מרבה ליה לא תוציאו ממנו דדמי ליה דהאי מיפסיל בנותר והאי מיפסיל ביוצא, וא"כ קשה היכי ממעט רבינו יוצא, וי"ל דבגמ' קאמר דמרבי ליה משום דדמי ליה דהוי לאו שניתק לעשה דומיא דנותר. ופירש"י דלית ליה להאי תנא הא דתניא בפ' כיצד צולין האוכלו ה"ז בלא תעשה דובשר בשדה טריפה אלא מותר להחזירו ולאכלו עכ"ל. ומאחר דקי"ל כההוא תנא דמוציא חייב משום ובשר בשדה טריפה תו ליכא לרבויי יוצא מנותר שזה ניתק לעשה וזה לא ניתק לעשה.

ומ"ש ואין מביאין עמו חגיגה. תוספתא פ"ח.

ומ"ש ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו. נראה דט"ס יש כאן וצריך למוחקו ולכתוב במקומו ומוציאין אותו חוץ לחבורתו כעין מ"ש ברישא גבי פסח ראשון אין מוציאין ממנו חוץ לחבורה.

ומ"ש ואינו בא בטומאה וכו' עד על מצה ומרור. במשנה פ' מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ה).

ומ"ש ואין מותירים מהם ואין שוברים בהן את העצם. מקרא מפורש בפרשת בהעלותך.

ומ"ש ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים וכו'. שם בגמ':

שכלל זה שנאמר במצרים וכו' אין אותם דברים נוהגים לדורות וכו'. משנה בפ' מי שהיה טמא (פסחים דף צ"ו):

סליקו הלכות קרבן פסח בס"ד